TORMESLİ LAZARILLO

Çeviri: ERTUĞRUL ÖNALP - ARZU AYDONAT

can

Sık sık efendimi bırakıp gitmeyi düşünmeme rağmen iki sebepten ötürü bunu yapamıyordum: Birincisi; kaçmak için yeterli gücüm yoktu, açlıktan bacaklarımda derman kalmamıştı. İkincisi ise bazı kaygılardan ileri geliyordu, epeyce düşünüyor ve şöyle diyordum: "Şimdiye kadar iki tane efendim oldu; ilki beni yarı aç çalıştırdı; onu terk ettikten sonra karşılaştığım ikincisi ise beni açlıktan öldürüyor. Onu da bıraktıktan sonra daha sefil biriyle karşılaşacak olursam, o zaman beni ölüm bekliyor demektir." Bu korkuyla onu terk etme cesaretini gösteremiyordum. Beterin beteri vardır diye düşünüyor ve her bulduğum efendimin bir öncekinden daha kötü olabileceği ihtimalini akıldan uzak tutmuyordum. Böyle bir durumda muhtemelen öbür dünyayı boylayacak ama Lazarus gibi bir daha yeryüzüne gelmeyecektim.

La vida de Lazarillo de Tormes y de sus fortunas y adversidades
© 2015, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Eylül 2015, İstanbul
Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Emrah İmre

Düzelti: Ebru Aydın, Zühre Güldoğdu
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2
Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası
Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39, Topkapı, İstanbul
Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-07-2638-5

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 31730

TORMESLİ LAZARILLO

ROMAN

İspanyolca aslından çeviren

Ertuğrul Önalp - Arzu Aydonat

can

ERTUĞRUL ÖNALP, 1948'de Ankara'da doğdu. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ile Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Şu sıra İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda öğretim üyesidir.

ARZU AYDONAT, 1984'te İzmir'de doğdu. İlköğretim ve lise eğitimini İzmir Özel Türk Koleji'nde tamamladı. Ankara Üniversitesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Çeşitli dil okullarında ve özel okullarda eğitmenlik yapmaya devam ediyor.

Çevirmenlerin önsözü

İspanya, XVI. yüzyılın ortalarında, Kral II. Felipe'nin saltanatı sırasında Amerika kıtasında, Afrika'da, Avrupa'da geniş topraklara sahip, üzerinde güneş batmayan bir imparatorluk durumunda olmasına rağmen büyük bir mali kriz yaşamaktaydı. Akdeniz'de ve Kuzey Batı Afrika'da Türklere, Avrupa'da da Protestanlara karşı devamlı olarak sürdürülen savaşlar ülkenin ekonomisini yıpratmakta, gelir kaynaklarını tüketmekteydi. Birbiri ardınca düzenlenen askerî seferler yüzünden tarımda ve sanayideki işgücü eksikliğine bağlı olarak tarlalar ekilmiyor, tezgâhlar çalışmıyordu. Bütün bunlara ek olarak devleti yönetenlerin akılcı bir politika izlememeleri ve harcamalarda kısıntıya gitmemeleri sebebiyle kamu borçları her geçen yıl katlanarak artıyordu. Diğer taraftan saraylarda sıkça düzenlenen baloların harcamalarını karşılamak için devamlı artırılan vergiler fakir halkın sırtına yüklenmekteydi. Üretime katkısı bulunmayan ve nüfusun büyük bir kısmını oluşturan asiller ve kilise mensupları vergilerden muaf olduklarından, ülke ekonomisi bu yükü daha fazla taşıyamadı. Nitekim XVI. yüzyılda başlayan iktisadi kriz XVII. yüzyılda daha da büyüyerek sanayinin ve ekonominin tamamen çökmesine yol açtı. Ispanya'nın her köşesinde açlık ve sefalet kol gezmekteydi. Açlığın ve sefaletin toplumda bir ahlak çöküntüsünü de beraberinde getirmesi kaçınılmazdı. İspanyol toplumunda maddi ve manevi çöküntünün yaşandığı bir sırada, sonradan pikaresk roman (*Novela picaresca*) adı verilecek olan yeni bir anlatı türünün ilk örneği *Tormesli Lazarillo (Lazarillo de Tormes)* ortaya çıktı. Bu roman-

da anlatılan dönemin İspanyol toplumuydu, yani sefiller, dilenciler, dolandırıcılar ve kimsesiz çocuklarla dolu bir dünya tüm çıplaklığıyla sergilenmekteydi.

Tormesli Lazarillo 1554 yılında Burgos'ta, Anvers'te ve Alcalá de Henares'te yazarı belirsiz olarak yayımlandığında edebiyatta bir devrim yarattı. O zamana kadar İspanya'da edebiyat alanında gerek kahramanları, gerekse konuları açısından ülkenin gerçeklerinden uzak, hayal ürünü birtakım çoban ve şövalye romanlarının egemenliği söz konusuydu. Avrupa'nın diğer ülkelerinde artık rağbet edilmeyen bu türleri İspanyol halkı beğeniyle okuyordu. Ama *Tormesli Lazarillo*'da olay dizisi okurların yakından tanıdığı çevrede ve zaman diliminde gelişmekteydi. Dönemin İspanyol toplumunun fertlerinin kusurlu yönlerini gözler önüne sermekteydi. Ana kahramanın alt tabakaya mensup biri olması, olayların birinci ağızdan aktarımı, eleştiri unsuru taşıması ve güncel yaşantıyı sunması gibi özelliklerinden dolayı İspanya'da modern gerçekçi romanın öncüsü olarak kabul edilecekti.

Eserde özellikle din adamlarının yolsuzlukları vurgulandığından, yazar hiç kuşkusuz engizisyonun hışmına uğramamak için ismini gizli tutmuştur. Nitekim *Tormesli Lazarillo*'nun yayımlanmasından sonra engizisyon mahkemesi, eseri kara listeye dahil etmekte gecikmedi. Bununla birlikte bu yasaklama, kitabın binlerce nüshasının yurtdışından kaçak olarak ülkeye girmesine ve geniş kitleler tarafından beğeniyle okunmasına engel olamadı. Bunun üzerine Kral II. Felipe eserin bazı kısımlarının çıkarılarak ve bazı ifadelerin değiştirilerek yayımlanmasına izin verdi. Böylece eser sansür edilmiş haliyle 1573 yılında Madrid'de baskıya verildi ve bu şekilde yayımlanması XIX. yüzyılın başlarına kadar sürdü

Pikaresk roman adını, bu türün ana kahramanlarına verilen İspanyolca bir kelime olan *picaro*'dan alır, bu kelime düzenbaz, haylaz, hilekâr veya serseri anlamına gelir. Toplumun alt kesiminden gelen pikaresk romanların ana kahramanları şövalye romanlarındaki ya da pastoral romanlardaki ana kahramanlar gibi faziletli davranışlar sergilemezler. Genellikle hayatlarını dilenerek ya da farklı efendilere hizmet ederek kazanırlar. Ama *picaro*, başkalarının malını çalan bir hırsız değildir, o sadece aklını ve becerisini kullanarak ve çoğu zaman da baş-

kalarının saflığından faydalanarak ekmeğini kazanan biridir.

Tormesli Lazarillo'nun başkahramanı Lázaro ya da Lazarillo[1] da bir *picaro*'dur, doğumundan, sefalet içerisindeki çocukluğuna, olgunlaşıp evlendiği döneme kadar başından geçen olayları birinci ağızdan bizlere aktarır.

Tormesli Lazarillo'dan aşağı yukarı yarım yüzyıl sonra, Mateo Alemán tarafından yazılan ikinci pikaresk roman *Guzmán de Alfarache* (Alfarache'li Guzmán) 1599 yılında baskıya verildi. Ama aradan geçen zaman zarfında İspanya'nın durumu daha da kötüleşmiş, açlık ve sefalet de o derecede artmıştı. Dolayısıyla hayatta kalma mücadelesi veren *picaro*'lar daha kurnaz, daha acımasızdılar. Gerçekten de kendisinden sonra gelen *picaro*'larla kıyaslandığında çok masum kalan Lázaro, okuyucuda acıma hissi ve sempati yaratmaktadır. Bu yüzden efendilerinin kendisinden esirgedikleri yiyeceği elde etmek için yaptığı şeytanlıklar mazur görülmektedir.

Üçüncü pikaresk roman *El viaje entretenido* (Eğlenceli Yolculuk) 1603 yılında Agustín de Rojas tarafından yayımlandı. Bunu, yazarı kesin olarak bilinmeyen *La picara Justina* (1605, Düzenbaz Justina) izledi. Tarih sırasına göre diğer pikaresk romanlar, Alonso Jerónimo de Salas Barbadillo tarafından yazılan *La hija de Celestina* (1612, Celestina'nın Kızı); Vicente Espinel'in yazdığı *Vida del escudero Marcos de Obregón* (1618, Uşak Marcos de Obregón'un Hayatı) ve Alcalá Yáñez y Ribera'nın eseri *Alonso, mozo de muchos amos* (1624, Herkesin Uşağı Alonso) en önemlilerindendi. Francisco de Quevedo'nun yazdığı *El Buscón* (1626, Dolandırıcı) ve Luis Vélez de Guevara'nın 1641 yılında yayımladığı *El diablo cojuelo* (Topal Şeytan) adlı eserler pikaresk romanın son önemli örnekleriydi. XVII. yüzyılın ortalarına kadar devam eden pikaresk romanın sonraki yüzyıllarda da birkaç örneği görülmüşse de, bu edebî tür artık önemini ve güncelliğini yitirmiş olduğundan bunlar halkın ilgisini pek çekmemiştir.

Tormesli Lazarillo ve diğer pikaresk romanlar gerçekçi yapılarından dolayı dünya edebiyatını etkilemişlerdir. Pikaresk

1. (İsp.) Lazaro'cuk anlamında. Romanın birçok yerinde ana kahramanın adı Lázaro olarak geçmektedir. (Ç.N.)

romanların en fazla etkisi Fransız ve İngiliz edebiyatında görülmektedir. Lesage'ın, *Historia Gil Blas de Santillana* (Gil Blas de Santillana'ın Maceraları) adlı eserinde ve Molière'in *Tartuffe* (Tartüf) adlı eserinde *Marcos de Obregón*'un önemli tesiri vardır. İngiliz edebiyatında bu türün en önemli örneği olarak kabul edilen *Moll Flanders*, *Picara Justina*'dan esinlenerek yazılmıştır. Alman edebiyatında ise Grimmelshausen'in *Simplicissimus* adlı eserinde *Guzmán de Alfarache*'nin etkisi barizdir.

Tormesli Lazarillo'yu üslubuna ve metnine sadık kalarak Türkçeye kazandırmak bizim için zor ama zevkli bir uğraş oldu. Çeviri sırasında eseri ilk kez okuduğumuz zamanki gibi aynı heyecanı duyuyor ve bu kimsesiz çocuğun çektiği sıkıntıları sanki kendimiz yaşıyorduk. Öyle ki Lazarillo'nun, açlık yüzünden çektiklerini anlattığı satırlarda, zaman zaman ona acımaktan kendimizi alıkoyamıyorduk. Her ne kadar ana kahraman bir *picaro* olsa da yaptığı düzenbazlıkların haklı bir nedeni vardı. Hizmet ettiği efendiler genellikle son derece cimri ya da beş parasız olduklarından çocuğu aç bırakıyorlardı. Üstelik aç kaldığı yetmezmiş gibi ayrıca bazı efendilerinden sebepsiz yere dayak da yiyordu. Tüm güçlüklere karşın Lázaro'nun zekâsı ve becerisi sayesinde hayatta kalmayı başarması takdire şayandı. Yüzyıllardır beğeniyle okunan bu klasik eseri Türk okurlarının da beğeneceğini umuyoruz.

Ertuğrul Önalp
Arzu Aydonat

Önsöz

Kimsenin bilmediği, duymadığı öyle önemli olaylar vardır ki, bunlar hasıraltı edilmemeli ve herkes tarafından öğrenilmelidir; çünkü dinleyenlerin ve okuyanların bunlardan kendileri için bir ders çıkarmaları mümkündür. Bu konuda Plinius[1] şöyle der: "Bir kitap ne kadar kötü olursa olsun içinde mutlaka yararlı bir şey vardır." Bilindiği gibi herkesin zevki farklıdır, birinin yemeyip bıraktığı bir şeyi bir diğeri çok lezzetli bulabilir. Aynı şekilde bir kimsenin değersiz gördüğü bir olay bir başkası için önemli olabilir. Anlatılanlar çok kötü değilse ve kimseye bir zarar vermiyorsa ifşa edilmemesi için bir neden yoktur. Eğer yazılanlardan bir ders almak, fayda sağlamak söz konusu olmasaydı hiç kimse kitap yazmaya kalkışmazdı. Zahmetsiz yazı yazılmaz, herkes emeğinin karşılığını almak ister; ama emeğin karşılığı her zaman para değildir, bir beğeni ya da övgü de yazarı mutlu etmek için yeterli olabilir. Tullius'un[2] da dediği gibi, "Övgü sanatın teşvikçisidir."

Bir kaleyi fethetmek için surlara tırmanan askerin hayatına susamış olduğu düşünülebilir mi? Tabii ki hayır,

1. Gaius Plinius Secundus (MS 61-113): *Epistulae* adlı eseri kaleme alan Latin yazar. (Ç.N.)
2. Marcus Tullius Cicero (MÖ 106-43): Romalı yazar ve hatip. (Ç.N.)

onun tehlikeye atılmasının esas sebebi takdir edilme, övülme arzusudur. İşte edebiyatta da aynı durum söz konusudur. Bir hatibe, "Ne güzel konuştunuz," denilecek olsa bu övgü onu rahatsız eder miydi?

İtiraf etmeliyim ki, ben de başkalarından farklı değilim. Sade bir üslupla yazdığım bu yazılar okurların hoşuna giderse bu beni mutlu eder; ayrıca hayatın sillesini yemiş kimsesiz bir insanın karşılaştığı tehlikeleri, başına gelen talihsizlikleri öğrenmeleri de beni sevindirir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Lazarillo hayat hikâyesini anlatıyor

Her şeyden önce bilmenizi isterim, beni Tormesli Lazarillo adıyla çağırırlar. Salamanca'ya bağlı Tejares adındaki küçük bir köyün sakinlerinden babam Tomé González ile annem Antona Pérez'in tek çocuklarıyım. Tormes Nehri kıyısında doğduğum için bana bu adı uygun gördüler. Rahmetli babam, Tanrı günahlarını bağışlasın, bu değirmeni tam on beş yıl boyunca çalıştırmıştı. Bana hamile olan annem, bir gece beni değirmende dünyaya getirdiği için Tormes Nehri'nde doğduğumu söylemek sanırım pek yanlış olmaz.

Ben sekiz yaşımdayken, babamı değirmene getirilen çuvallardan buğday çalmakla suçladılar; babam suçunu itiraf edince tutuklandı. Tanrı mekânını cennet etsin, İncil'de onun gibilere mutlu insanlar deniyordu. Başına gelen bu talihsizlik sebebiyle Salamanca'dan sürgün edilme cezasına mahkûm oldu. O sırada Mağriplilere karşı bir haçlı seferi düzenlenmişti. Babamı, savaşa[1] katılacak olan bir soylunun yanına katırcı olarak verdiler. Sadık bir hizmetkâr olarak efendisini terk etmedi ve onunla birlikte

1. 1560 tarihinde İspanyol ordusunun hezimetiyle sonuçlanan Cerbe Deniz Savaşı kastediliyor. (Ç.N.)

savaş alanında can verdi. Tanrı günahlarını bağışlasın, mekânı cennet olsun.

Annem kocasız ve destekten yoksun kalınca daha iyi bir yaşam sürdürebilmek için şehre taşındı. Orada küçük bir ev kiralayan annem bazı öğrencilere yemek yaparak ve Magdalena kumandanının seyislerinin çamaşırlarını yıkayarak ekmeğini kazanıyordu. Bu şekilde sık sık at ahırlarını ziyaret etmek zorunda kalıyordu.

Annem, orada kumandanın atlarına bakan Zaide adındaki bir zenci adamla arkadaşlık kurmuştu. Bu adam akşamları sık sık bizi ziyaret ediyor ve çoğu zaman ertesi sabah evden ayrılıyordu. Bazen yumurta satın almak bahanesiyle gündüzleri de kapımızı çalarak evimize giriyordu. Ben önceleri kara teninden ve çirkin yüzünden ötürü ondan çok korkuyordum. Fakat o kara adamın ziyaretleri sayesinde daha fazla yemek yiyebildiğimizin farkına varınca onu giderek sevmeye başladım; çünkü her gelişinde bize ekmek, et ve kışın ısınmamızı sağlayan odunları getiriyordu.

Günler böyle geçip giderken, günün birinde annem bana nur topu gibi bir zenci kardeş verdi. Onu kucağımda zıplatıyor, şefkatle sarıp sarmalıyordum. Bir gün üvey babam onunla oynarken çocuk, annemin ve benim beyaz tenli olduğumuzu, babasının yüzünün ise kapkara olduğunu fark edince korkuyla anneme doğru emekledi ve parmağıyla babasını işaret ederek, "Anne, öcü!" dedi. Üvey babam gülerek, "Seni piç kurusu seni!" dedi. O zamanlar henüz küçük bir çocuk olmama rağmen, kardeşimin davranışı beni çok düşündürdüğünden içimden şöyle dedim: "Bu dünyada kendi yüzünü görmeyip başkalarından korkan daha ne kadar insan vardır acaba?"

Annem ile Zaide –onun adı buydu– arasındaki muhabbetin, kumandanın kulağına gitmesiyle güzel günlerimiz sona erdi. Kumandanın yaptığı soruşturmayla Zaide'

nin hayvanları beslemesi için verilen arpanın yarısını aşırdığı, kepekleri, odunları, kaşağıları, atların örtülerini ve battaniyelerini yürüttüğü ortaya çıktı. Zaide çalacak başka bir şey bulamadığında atların nallarını bile söküyordu. Ama bütün bunları annemin, benim ve küçük kardeşimin karnını doyurmak için yapıyordu. Bir papazın fakirlerden çaldıklarının yanında zavallı bir kölenin aşkı uğruna yaptığı hırsızlıkların lafı mı olur?

Bildiğim her şeyi anlatınca Zaide'nin hırsızlığı kanıtlanmış oldu; çünkü beni dayakla tehdit ederek konuşturmuşlardı. Böylece tüm sorulara cevap vermiş, hatta annemin isteğiyle bir nalbanta sattığım çalıntı nalları bile itiraf etmiştim.

Sonuç olarak zavallı üvey babamı acımasızca kırbaçladıktan sonra yaralarına kızgın yağ döktüler. Anneme gelince, mahkeme onun belirli bir para cezası ödemesine karar verdiği gibi ayrıca kumandanın evine girmesini ve Zaide'yi evine almasını ona yasak etti. Annem başına daha kötü bir durum gelmemesi için bin bir güçlükle cezayı ödedi ve sözü edilen kumandanın evinin yakınından dahi geçmemekle ve Zaide'yi de evine bir daha almamakla yasağa uydu. Daha sonra hakkındaki dedikodulardan uzaklaşmak için Solana Hanı'nda kalan müşterilere hizmet etmek üzere bu hana yerleşti. Günlerim o handa müşterilerin siparişlerini yerine getirerek geçip giderken bu arada küçük kardeşim de yürümeye başlamıştı. On yaşıma geldiğimde hâlâ hancının getir götür işlerini yapıyor, müşterilere şarap, mum ve diğer şeyleri taşıyarak çeşitli sıkıntılara göğüs geriyordum.

O günlerde hana konaklamak için kör bir dilenci gelmişti, kendisine kılavuzluk yapabileceğimi düşünerek beni yanında götürmek için annemden izin istedi. Annem iyice düşündükten sonra ona hizmet etmemi uygun gördü. Beni kör dilenciye teslim ederken, Cerbe'de dini

uğruna ölen cesur bir adamın oğlu olduğumu ve Tanrı'nın bana babamdan daha kötü bir kaderi layık görmeyeceğini umduğunu söyledi. Ayrıca yetim olduğum için bana iyi bakmasını rica etmeyi de ihmal etmedi. Kör, cevap olarak, beni bir uşak olarak değil, aksine kendi oğlu gibi gördüğünü söyleyerek annemin kaygılarını giderdi. Böylece yaşlı efendime hizmet etmeye, yani onun kılavuzu olmaya başladım.

Salamanca'da kaldığımız birkaç gün boyunca efendim yeterli parayı kazanamadığını görünce oradan ayrılmaya karar verdi. Ayrılık zamanı geldiğinde vedalaşmak için annemin yanına vardım. Birbirimize sarılıp karşılıklı gözyaşı dökerken annem bana hakkını helal ederek şöyle dedi: "Oğlum, seni bir daha görebileceğimi sanmıyorum. İyi bir insan olmaya gayret et, Tanrı yolunu açık etsin. Seni bu yaşa kadar büyüttüm ve şimdi iyi bir efendinin yanına veriyorum; ondan yararlanmaya bak."

Daha sonra dışarıda beklemekte olan efendimin yanına gittim. Salamanca'dan ayrılmak üzere yola çıktık. Şehrin çıkışında, taştan yontulmuş bir boğa heykelinin bulunduğu köprüye vardığımızda kör efendim, taş boğanın yanına gitmemi istedikten sonra bana şöyle dedi: "Lázaro kulağını boğaya daya, o zaman içinden gelen büyük gürültüyü duyacaksın."

Dediklerini yapmak amacıyla boğaya yaklaştım. Kör, başımın boğaya yakın olduğunu hisseder hissetmez bir eliyle saçlarımdan yakalayarak beni taşa doğru sertçe toslattı. O anda neye uğradığımı şaşırdım, yediğim darbenin acısı tam üç gün geçmedi. O sırada gülerek şöyle demişti: "Seni budala seni, bir körün yardımcısı şeytana pabucunu ters giydirecek kadar uyanık ve zeki olmalı, her söze inanmamalı."

O anda tüm masumluğumdan sıyrıldığımı hissettim ve içimden şöyle dedim: "Doğru söylüyor, artık gö-

zümü dört açmam gerek, mademki bundan böyle tek başınayım, kendimi nasıl korumam gerektiğini öğrenmeliyim."

Yolumuza devam ettik ve birkaç gün içinde efendim bana körlerin dilenirken kullandığı dili öğretti; her şeyi çabucak kavradığımı görünce çok seviniyor ve şöyle diyordu: "Benimle beraberken sana ne altın ne de gümüş verebilirim; ama bunlardan daha değerli olan bir şeyi, yaşamın boyunca sana yol gösterecek olan öğütleri vereceğim."

Gerçekten de öyle oldu; Tanrı'dan sonra bir bakıma bana hayat veren oydu, gözlerinin görmemesine karşın beni her konuda aydınlattı ve yol göstericim oldu. Sizlere bu hikâyeyi anlatmaktaki maksadım, insanoğlu için hayatta yükselmenin ne kadar güzel bir şey olduğunu vurgulamak ve hayatta iyi bir konuma sahip olan birinin her şeyini kaybetmesinin bir o kadar acı verici olduğunu göstermektir.

Kör efendim hakkında bazı şeyleri bilmeniz yararlı olacaktır; her şeyden önce belirtmeliyim ki Tanrı, evreni yarattığından beri onun kadar kurnaz, onun kadar açıkgöz başka biri dünyaya gelmemiştir. Her bakımdan işinin ehliydi, yüzden çok fazla dua ezbere bilirdi; kilisede masum bir yüz ifadesiyle, iman sahibi biri gibi alçak bir ses tonuyla; ama herkesin duyabileceği bir şekilde dua ederken, diğer dilenciler gibi ağzını yüzünü oynatmazdı. Bunların yanı sıra, halktan para sızdırmanın bin bir yolunu bilirdi. İnsanların durumuna uygun, etkili dualar bildiğini söylerdi; çocuk sahibi olamayan kadınlar, doğum yapmaya hazırlanan kadınlar, evlilikleri yolunda gitmeyen, eşlerinin onlara bağlanmasını isteyen kadınlar için uygun duaları vardı. Hamile olan kadınların bebeklerinin kız ya da erkek olacağına dair kehanetlerde bulunurdu. Sağlık konusunda kendi bildiklerinin yanında, ünlü hekim Gale-

nus'un[1] diş ağrısına, baygınlığa ve daha birçok hastalığa karşı uyguladığı çarelerin solda sıfır kaldığını söylerdi. Kısacası, ne zaman biri ona bir hastalıktan yakınsa, hemen bilgili bir hekim gibi tavsiyelerde bulunup, "Şunu yap, bunu iç, şu otu kaynat, şu kökü al," derdi. Bu şekilde herkesi peşinden koştururdu. Onun en iyi müşterileri her söylediğine safça inanan kadınlardı. Sonuç olarak, efendim yüz körün bir yılda kazanabileceği paradan daha fazlasını bir ayda kazanıyordu.

Ayrıca şunu da bilmelisiniz ki, o kadar çok kazanmasına rağmen, son derece cimri ve açgözlüydü. Öyle ki, hayatta kalmam için gereken yiyeceği bile esirgeyerek beni açlıktan kıvrandırıyordu. Gerçeği söylüyorum; zekâmı ve yeteneğimi kullanmamış olsaydım şimdiye kadar defalarca öbür dünyayı boylamıştım. Onun tüm bilgeliğine ve açıkgözlülüğüne rağmen her zaman onu kandırmayı başarabiliyordum. Yiyecek temin etmek amacıyla ona öyle oyunlar oynuyordum ki, bazen bunların sonuçları benim için pek hayırlı olmuyordu. Onunla birlikte olduğum zaman zarfında başıma gelen olaylardan bazılarını sizlere anlatayım.

Efendim, ekmek ve diğer yiyecekleri bir çuvalda taşırdı, bu çuvalın ağzını her zaman demirden bir asma kilitle kapalı vaziyette tutardı. Her yiyeceği büyük bir dikkatle çuvala koyup çıkardığından o çuvaldan bir kırıntı bile aşırmak mümkün değildi. Bana verdiği az miktardaki yiyeceği iki lokmada bitiriyordum. Çuvalın ağzını kilitledikten sonra, benim kendi işimle meşgul olduğumu sanarak onu bir köşeye bırakıyordu. O zaman ben de çuvalın bir kenarındaki dikişleri söktükten sonra içinden sadece ekmek değil, et parçalarını ve sucukları da alıyor ve söküğü tekrar diki-

1. MS 131-200 yılları arasında yaşamış ünlü bir heklm. (Ç.N.)

yordum. Bu şekilde, efendimin bana çektirdiği açlığın ve diğer acıların öcünü yiyeceklerini çalarak alıyordum.

Dua karşılığında ona bir *blanca*[1] veriyorlardı. Daha o elini uzatmadan önce parayı kapıp ağzıma atıyor ve ona yarım *blanca* veriyordum. Kör dilenci, paraya dokunduktan sonra umduğunu bulamayınca yakınıyordu: "Bu işte bir bit yeniği var, sen benimle olduğundan beri insanlar yarım *blanca*'dan fazla vermez oldu; eskiden bir *blanca* alırdım, hatta bir *maravedí*[2] verdikleri dahi olurdu. Bu uğursuzluk senden kaynaklanıyor olmalı."

Müşteriler kendileri için dua etmesini istediklerinde duaya başlasa da, dua isteyen adam ya da kadın oradan ayrıldıktan sonra duayı yarıda kesiyordu; onların uzaklaştıklarını pelerinini çekerek kendisine bildirmemi istiyordu. Bu şekilde her ne kadar sadakayı tam alsa da duayı tamamlamıyor ve daha sonra, "Kendisine hayır duası etmemi isteyen var mı," diye tekrar bağırmaya başlıyordu.

Yemeklerde içi şarapla dolu pişmiş kilden bir maşrapayı masadan eksik etmezdi. Maşrapayı ağzına götürmeden önce ben, kaşla göz arasında şaraptan bir-iki yudum aldıktan sonra maşrapayı ona fark ettirmeden yerine koyuyordum. Ama bu durum fazla sürmedi; yudumlarını sayarak şaraptaki azalmayı hissedince maşrapayı bir daha elinden hiç bırakmadı. Neyse ki ben buna da bir çare buldum; şarabı içi boş bir çavdar sapıyla içime çekerek uzaktan içiyordum. Hınzır kör çok uyanık olduğundan yaptığım bu oyunun da farkına varmakta gecikmedi; o andan sonra maşrapayı bacaklarının arasında bir eliyle üzerini kapatarak tutmaya başladı, bu şekilde şarabı bana bir yudum dahi koklatmadan içebiliyordu.

1. Dönemin İspanya'sında kullanılan düşük değerli bir madenî para. (Ç.N.)
2. *Blanca*'nın iki katı değerinde madenî para. (Ç.N.)

Şaraba o kadar alışmıştım ki, içmek için can atıyordum; çavdar sapının artık bana bir faydası olmadığını görünce, epeyce düşündükten sonra buna da bir çare buldum. Maşrapanın dibinde küçük bir delik açtım; bu küçük bir musluk görevi görecekti. Daha sonra bu deliği küçük bir mum parçasıyla tıkadım. Yemek saatlerinde üşüdüğümü söyleyip ateşin yanında kör dilencinin bacakları arasında yatıyordum. Ama yüzümü maşrapanın altında ağzımı açık halde tutuyordum. Kısa süre sonra ateşin hararetiyle mum eriyor ve şarap küçük delikten ağzıma akıyordu. Yüzüm yukarı bakar halde yattığım için şarabın tek bir damlası bile ziyan olmuyordu. Zavallı adam maşrapayı ağzına götürdüğünde onu boşalmış bulunca şaşkına dönüyor ve bu işin nasıl gerçekleştiğini bir türlü anlayamadığından büyük bir korku içinde bunda şeytanın parmağı olduğunu söylüyordu. O zaman ben de ona şöyle diyordum: "Şarabı benim içtiğimi söyleyemezsiniz. Maşrapayı elinizden bir an dahi bırakmadınız."

Sonunda maşrapayı parmaklarıyla defalarca yokladıktan sonra deliği bulunca gerçeği anladı; fakat farkına varmamış gibi davrandı. Bir gün her zamanki gibi maşrapadan sızan o tatlı şarabı içiyor ve efendimin beni yakalaması halinde başıma nasıl bir felaket gelebileceğini düşünmüyordum. Şarabın tadını daha iyi alabilmek için gözlerimi kapatmıştım; çılgın efendimin benden intikam almak isteyeceği aklımın ucundan dahi geçmiyordu; bu nedenle o tatlı şarapla dolu maşrapayı iki eliyle birden havaya kaldırdığını ve olanca gücüyle yüzüme doğru fırlattığını görmedim. O anda gökyüzünün başıma yıkıldığını sandım. Yediğim sert darbe beni ânında kendimden geçirmişti. Kırılan maşrapanın parçaları yüzümü birkaç yerinden kesmiş, bugün dahi yerleri boş olan birkaç dişimi kırmıştı. Daha sonra, her ne kadar beni tedavi edip gönlümü aldıysa da, kör efendime karşı o andan itibaren

büyük bir kin duymaya başladım. Bana verdiği cezadan büyük bir zevk aldığı açıkça görülüyordu. Maşrapanın yol açtığı, yüzümdeki kesikleri şarapla temizledikten sonra gülerek şöyle dedi: "Ne dersin bu işe Lâzaro? Seni bu hale sokan bu şarap sayesinde tedavi oluyor ve sağlığına kavuşuyorsun." Tedavi sonrasında da o zevksiz, bayat şakalarına ve alaylarına katlanmak zorunda kaldım.

Yaralarım iyileşmek üzereydi fakat gaddar kör adamın ileride bundan daha sert bir darbeyle beni öteki dünyaya gönderebileceği ihtimalini akıldan uzak tutmuyordum. Buna engel olmak için ondan kurtulmanın yolunu düşünmeye başladım; ama henüz eski gücüme kavuşmadığım için bu işi sonraya bırakmaya karar verdim. Bu maşrapa olayını sineye çekip unutmaya çalışmam mümkün değildi, bu kör adamın uslanacağı yoktu; çünkü sebepsiz yere beni azarlıyor, saçımı çekiyor ve bana hakaretler ediyordu. Eğer biri bana bu kadar kötü davranmasının sebebini soracak olsa hemen maşrapa hikâyesini anlatıyor ve şöyle diyordu: "Siz bu çocuğun masum olduğunu mu sanıyorsunuz? Böyle bir düzenbazlık şeytanın bile aklına gelmez."

Hikâyeyi dinleyenler haç çıkarıp şöyle diyorlardı: "Bak sen şu işe, bacak kadar bir çocuğun bu haltları edeceği kimin aklına gelebilir?" Daha sonra yaptığım düzenbazlıklara kahkahalarla gülüp ona tavsiyede bulunuyorlardı: "Cezalandır onu, cezalandır ki, Tanrı seni ödüllendirsin."

Zaten o da başka bir şey yapmıyordu. Ama ben de elimden geleni ardıma koymuyordum. Onu her zaman kötü yollardan geçiriyor, düşüp bir yerini incitmesini istiyordum; eğer yolda taşlar varsa taşların üzerinden, çamur varsa çamurun en derin yerinden geçiriyordum. Gerçi ben de bundan zarar görüyordum ve benim de ayaklarım zarar görüyordu ama önemli olan onun acı çekmesiydi.

Niyetimi anladığında uzun değneğiyle kafama vuruyordu, bu yüzden onunla beraber olduğum sürece başımdaki şişlikler hiç kaybolmadı. Onu taşlı yollardan ve çamurların içinden bilerek ya da kötülük olsun diye geçirmediğime, gidebileceğimiz daha iyi bir yolun olmadığına dair ettiğim yeminler bir işe yaramıyordu; zira o kadar kurnazdı ki kötü niyetli olduğumu hemen seziyordu.

Bu kurnaz köre hizmet ettiğim süre içinde yaşadığım birçok olaydan bir tanesini, onun sezgilerinin ne kadar kuvvetli olduğunu anlayabilmeniz için size anlatacağım. Salamanca'dan ayrıldığımızda amacı Toledo'ya gitmekti çünkü oradaki insanların, fazla hayırsever olmasalar da, daha zengin olduklarını söylüyordu. Atasözünün de dediği gibi: "Eli sıkı olan çıplak olandan daha cömerttir." Toledo'ya birçok güzel yerden geçerek vardık; nerede yiyecek ve para bulduysak orada kaldık, bunları bulamadığımızın üçüncü günü de oradan ayrılarak yolumuza devam ettik.

Almorox adındaki bir yere vardığımızda, bağbozumu zamanıydı, bağ bozanlardan biri ona sadaka olarak bir salkım üzüm verdi. Sepetlere çok fazla üzüm yerleştirildiğinden üzümler eziliyordu, ayrıca mahsul o mevsimde çok olgun olduğundan taneleri dağılıyordu. Eğer onları çuvalının içine koyarsa çok geçmeden ezilip şıra haline gelir ve içindekileri mahvederdi. Sonunda üzümü benimle paylaşmaktan başka çare bulamadı; bunu sadece mecburiyetten yapmıyordu, ayrıca o gün beni epeyce hırpaladığından biraz gönlümü almak istiyordu. Bir taş duvarın üzerine oturduk. Üzüm salkımı elinde olduğu halde bana şöyle dedi: "Şimdi sana karşı cömert davranacağım, bu salkımı eşit olarak paylaşacağız. Şöyle hareket edeceğiz: Üzümden bir sen koparacaksın, bir ben koparacağım. Unutma, her defasında birden fazla üzüm tanesi koparmak yok. Hepsi bitene kadar böyle yapacağız, bu şekilde birbirimizi kandırmamış olacağız."

Anlaştığımız gibi üzümleri yemeye başladık fakat sahtekâr adam ikinci turda oyunbozanlık ederek üzümleri ikişer ikişer koparmaya başladı; galiba benim de aynı şekilde hareket ettiğimi düşünmüş olmalı. Onun anlaşmaya uymadığını görünce altta kalmamak için üzümlerden ikişer, hatta üçer tane koparark yemeye başladım. Sonunda salkımda tek bir tane kalmadı ve sapı elinde kalakaldı; o zaman başını sallayarak bana şöyle dedi: "Lázaro, beni aldattın, üzümlerden üçer üçer yediğine kalıbımı basarım."

"Hayır efendim yemedim," diye inkâr ettim. "Fakat, neden benden kuşkulanıyorsunuz?" Kurnaz kör şöyle cevap verdi: "Üzümden üçer üçer koparmış olduğunu benim ikişer ikişer yediğimde sesini çıkarmamış olmandan anladım." İçimden güldüm ve efendimin ne kadar kurnaz olduğunu düşündüm.

Escalona adlı bir kasabada bulunduğumuz sırada sütunlu sundurmaların altında yürürken bir ayakkabıcı dükkânının önüne geldik, orada urgan ve hasırdan yapılmış bir sürü şey asılıydı, bunlardan bazıları efendimin başına sürtününce elini kaldırarak onları yokladı ve ne olduğunu anlayınca bana şöyle dedi: "Çabuk bu uğursuz yerden uzaklaşalım çocuk, buradaki kötü yemekler insanın boğazında düğümlenir."

Ben o sırada etrafıma dikkat etmeden yürüyordum, orada urganlardan ve kayışlardan başka bir şey yoktu, bunlar da yenilecek şeyler değildi. "Ne demek istediğinizi anlamadım amca," diye cevap verdim. Bana şöyle cevap verdi: "Konuşma da yürü yeğenim, zeki biri olduğun için ileride ne demek istediğimi anlayacaksın."

Daha sonra yolumuza devam ederek bir hana geldik, han kapısının iki tarafındaki duvarlarda birçok boynuz vardı, binek hayvanlarını bunlara bağlıyorlardı. Daha önce bir hancının karısı için ekmek arası sucuk karşılığında

dua ettiğinden bahsetmişti, acaba bu o han mı diye düşünürken bu arada boynuzlardan birini eliyle kavradıktan sonra derin bir iç çekerek şöyle dedi: "Ah kötü kader bir kere ağını ördükten sonra elden ne gelir! Bu dünyada kim bilir kaç kişi bunları diğerinin başına koymak için uğraşıyor!"

Bu sözleriyle ne demek istediğini anlamadığım için sordum: "Amca ne diyorsunuz?"

"Hiç sorma yeğenim, bu iğrenç yemekten tatmak ileride sana da nasip olacak."

"Ben onu yemem," dedim. "Başkası yesin."

"Ben sana gerçeği söylüyorum, ileride bundan bolca yiyeceksin."

Daha sonra hanın kapısından geçip içeri girdik. Ama orada neler başıma geldiğini bir bilseniz, buraya hiç adım atmamış olmayı ne kadar çok isterdim. Bu handa veya meyhanede çalışan kadınlar, helvacı kadınlar, fahişeler ya da onlar gibileri için dua ediyordu. Erkekler için dua ettiğini hiç görmedim. Onunla olduğum zaman boyunca neler görüp neler yaşadım bir bilseniz; ama bunlardan bazıları uygunsuz şeyler olduğundan size anlatmayacağım.

Lafı daha fazla uzatmamak için, ona nasıl veda ettiğimi anlatayım. Hana geldikten sonra ateşte kızartmam için çuvaldan bir sucuk parçası çıkardı. Bu arada para kesesinden bir *maravedi* çıkarıp benden meyhaneden şarap getirmemi istedi. Hırsızları sürekli olarak günah işlemeye teşvik eden şeytan o anda beni de etkisi altına almıştı. Ateşin yanı başında bozulmaya yüz tutmuş, uzunca bir şalgam duruyordu, yenilmeyecek durumda olduğundan oraya atılmış olmalıydı.

O sırada orada ikimizden başka kimse yoktu, karnım açlıktan zil çalıyordu ve o sucuğun nefis kokusu aklımı başımdan almıştı. Çok iyi biliyordum ki, sucuktan bana zırnık bile koklatmayacaktı. Sonunda tüm korkula-

rımı bir kenara bırakıp içimdeki o karşı konulmaz isteğe uydum. Kör efendim kesesinden şarap parasını çıkarırken, sucuğu şişten çıkararak yerine sözünü ettiğim o şalgamı taktım. Efendim parayı bana verdikten sonra şişe geçirilmiş şalgamı ateşin üzerinde kızartmaya koyuldu.

Şarap almaya giderken bir yandan da sucuğu mideye indiriyordum. Geri döndüğümde efendimi, kızarttığı şalgamı iki ekmeğin arasına yerleştirirken buldum; ona hiç dokunmamış olduğundan ekmeğin içindekinin sucuk olmadığını fark etmemişti. Ekmeği ısırdığında o berbat, içi soğuk şalgamı hissedince yüzü bir anda değişti ve bana bağırdı: "Lázaro, bu da ne böyle!"

"Kabak yine benim başımda patladı," dedim. "Bunun için beni mi suçluyorsunuz? Ben size şarap almaya gitmemiş miydim? Burada size şaka yapmak isteyen biri olmalı."

"Hayır, hayır, şişi elimden hiç bırakmadım, bu imkânsız," dedi. Yalan yere yemin etmeye başladım; ama yaptığım değiştokuşu inkâr etmem bir işe yaramadı çünkü kurnaz körden hiçbir şey gizlenemezdi. Üzerimden gelen sucuk kokusundan şüphelenmiş olmalı ki, beni başımdan yakaladı ve bir tazı gibi koklamaya başladı; gerçeği öğrenmek için elleriyle ağzımı zorla açtı ve o gaga gibi uzun ve sivri burnunu ağzımın içine soktu.

O anda neredeyse korkudan ölüyordum; sucuğu mideye indireli çok olmadığından tam olarak sindirememiştim; her şeyden önemlisi, o sivri burnunu ağzımın içine soktuğu için nefes almakta güçlük çekiyordum. Tam o sırada midem bulandı ve yarı sindirilmiş sucuk ağzımdan efendimin hortum gibi uzun burnuyla birlikte çıktı.

Yüce Tanrım, acımasız körün öfkesi öylesine büyüktü ki, kopan gümbürtüyü duyanlar imdadıma yetişmemiş olsalardı, hiç kuşkusuz beni öteki dünyaya gönderirdi. Beni elinden zor aldılar, o kargaşada saçlarımı çekerek

yolmuş, ensemi, boğazımı ve yüzümü tırnaklarıyla çizmişti; bütün bunlar benim pisboğazlığım yüzünden başıma gelmişti.

Başımıza toplanan herkese benim yaramazlıklarımı birer birer anlatıyordu; şarap maşrapası olayını, üzüm salkımı hikâyesini ve şimdi de bu hadiseyi öyle komik bir şekilde anlatıyordu ki, dinleyenler gülmekten kırılıyordu. Çıkan şamata öylesine büyüktü ki, sokaktan geçenler bu eğlenceyi kaçırmamak için içeri giriyorlardı. Kör efendim yaptıklarımı öylesine hoş ve gülünç bir üslupla anlatıyordu ki, eğer o sırada o kadar hırpalanmamış ve ağlamaklı olmasaydım anlattıklarına ben bile gülerdim. Burnunu ağzıma soktuğu anda ısırıp onu burunsuz bırakmadığıma pişman oldum.

Bu vesileyle hancının karısıyla ve orada bulunanlarla dost oldu; daha önce içmesi için efendime getirdiğim şarapla yüzümü ve boğazımı yıkadılar. O sırada yine bayat esprilerini yapmaya devam eden kör gülerek şöyle dedi: "Aslında bu çocuğu tedavi etmek için iki yılda içtiğimden daha fazla şarap tüketiyorum. Lázaro babandan daha çok şaraba şükretmelisin; çünkü baban sana bir kez hayat verdi, şarap ise binlerce kez." Daha sonra kaç kez yaralandığımı ve kaç kez bu yaralardan şarap sayesinde iyileştiğimi anlatmaya başladı.

"Sana gerçeği söylüyorum," dedi, "şarabın ihya ettiği insanlardan biri de sen olacaksın."

Yüzümü gözümü şarapla temizleyenler çok güldü ama ben bu sözleri çok zevksiz buldum. Fakat kör efendimin şarap konusundaki kehanetleri yıllar sonra gerçekleşecekti. O adamın istikbali görme yeteneğine sahip olduğunu ara sıra düşünüyor ve her ne kadar hak ettiyse de, ona yaptıklarımdan dolayı bugün vicdan azabı çekiyorum. O gün bana söylediklerinin nasıl da gerçeğe dönüştüğünü ileride sizlere anlatacağım.

Her neyse, kör efendimin bana yaptığı eziyetleri düşündükçe onu terk etme isteğim giderek artıyordu. Aslında buna uzun zaman önce karar vermiştim; fakat bu son olay ve sürdürdüğü alaycı tavırları bardağı taşıran son damla oldu.

Ertesi gün dilenmek için kasabada dolaşmaya başladık. Bir gece önce başlamış olan yağmur hâlâ dinmemiş, tüm şiddetiyle devam ediyordu. Islanmamak için binaların saçakları ve sütunlu revakları altında dua ederek yürüyorduk fakat akşam olmak üzereydi ve yağmurun dineceği de yoktu. Kör efendim bana şöyle dedi: "Lázaro bu yağmur çok inatçı, karanlık çöktükçe daha da artıyor, en iyisi biz zamanında hana dönelim."

Hana gidebilmek için yağmur sularıyla neredeyse dere haline gelmiş bir su akıntısını geçmemiz gerekiyordu. Ona şöyle dedim: "Yağmur suyu sel haline gelmiş; ama ayaklarımızı ıslatmadan karşıya sıçrayarak geçebileceğimiz dar bir yer biliyorum."

Fikrimi beğenmişti, şöyle cevap verdi: "Sen çok akıllı bir çocuksun, ben de seni bu yüzden seviyorum. Haydi, beni o dar yere götür, su çok kötü kokuyor, biliyorsun ki kışın ıslak ayakla dolaşmak hiç iyi değildir."

Onu revakların altından çıkarıp evlerin cumbalarının dayandığı sütunlardan birinin karşısına götürdüm ve, "Efendim, burası karşıya geçmek için akıntının en dar yeri," dedim. O kadar çok yağmur yağıyordu ki, zavallı efendim daha fazla ıslanmamak için acele ediyordu, ayrıca o sırada Tanrı ondan öcümü almamı istemiş olmalı ki, tüm önsezisini yitirmişti. Bana körü körüne inanıp şöyle dedi: "Önce sen atlayarak karşıya geç." Onu taş sütunun tam karşısına getirdikten sonra sıçrayarak karşı tarafa geçtim ve bir boğanın hücumundan kaçan biri gibi sütunun arkasına saklandım, daha sonra oradan seslendim: "Bu tarafa geçebilmeniz için olanca gücünüzle atlayın!"

Sözümü henüz tamamlamıştım ki, ihtiyar tıpkı hız kazanmak isteyen bir keçi gibi geriye doğru bir adım attıktan sonra var gücüyle zıpladı; zıplamasıyla başını taş sütuna çarpması bir oldu. Çarptığında bir balkabağına vurulmuş gibi tok bir ses çıkmıştı. Yarı baygın halde yere düşmüş olduğunu ve yarılmış başından kan aktığını gördüm.

"Sucuğun kokusunu aldınız da sütununkini neden alamadınız? Bir dahaki sefere daha iyi koklayın!" diye bağırdım. Onu, yardımına koşan insanların insafına terk ederek kasabanın çıkışına doğru koşmaya başladım ve gece olmadan kendimi Torrijos'ta buldum. Bundan sonra kör efendimin başına neler geldiğini bilmiyorum, bilmek de istemedim.

İKİNCİ BÖLÜM

Lazarillo'nun bir papazın hizmetine girişi

Ertesi gün, Torrijos'ta kendimi güvende hissetmediğim için, Maqueda adındaki bir kasabaya gittim. Orada kendisinden sadaka istediğim bir papaz, bana ayinlerde çömez olarak hizmet etmeyi bilip bilmediğimi sordu. Ben de bildiğimi söyledim; bu gerçekti çünkü kör efendim her ne kadar bana çok kötü davranmışsa da, birçok yararlı şeyi de öğretmişti; papaz çömezliği de onlardan biriydi. Bilgimi sınamak için birkaç soru sorduktan sonra beni yanına aldı.

Meğer yağmurdan kaçarken doluya tutulmuşum, eski efendim bu papazla kıyaslanacak olduğunda Büyük İskender kadar cömert sayılırdı. Dünyadaki tüm cimrilikler sanki bu adamda toplanmıştı, bu kötü huyu doğuştan mıydı, yoksa papaz olduktan sonra mı edinmişti, doğrusu bilmiyorum.

Sürekli olarak kilitli tuttuğu ve anahtarını her zaman üzerinde taşıdığı eski bir sandığı vardı. Kilisedeki ayin sırasında fakirler için bağışlanan ekmekleri eve getirip bu sandığa koyardı. Sandığı kilitledikten sonra anahtarını daima yanında taşırdı. Evde başka yiyecek yoktu, halbuki diğer evlerde, davlumbaza asılı domuz pastırması, dolapta bir rafın üzerine konmuş bir parça peynir ya da masadan arta kalan ekmek parçalarının konulduğu

bir sepet olurdu. Her ne kadar onları yiyemesem de görüntüsünü seyretmek beni biraz avuturdu sanıyorum.

Evin yukarı katında bulunan kilitli bir odada sadece bir hevenk soğan vardı. O soğanlardan dört günde bir sadece bir tanesini almama izin veriyordu. Soğanı almak için anahtarı istediğimde, eğer o sırada yanımızda biri varsa, elini yavaşça cebine atıp dikkatlice anahtarı çıkardıktan sonra bana veriyor ve şöyle diyordu: "Al bakalım, ama çabuk dön ve sakın açgözlülük edeyim deme!" Sanki o odada Valensiya'nın tüm meyve kompostoları saklıydı, halbuki dediğim gibi, yiyecek olarak orada bir çiviye asılmış lanet olasıca soğanlardan başka bir şey yoktu. Zaten soğanların sayısını ezbere biliyordu, eğer hakkımdan fazlasını alacak olursam bu bana çok pahalıya patlardı. Sonunda açlıktan bir deri bir kemik hale geldim.

Ama bu noktada bir hususu belirtmem gerekiyor; her ne kadar bana karşı hasis olsa da, kendi boğazı söz konusu olduğunda son derece cömertti. Her gün öğle ve akşam yemeği için kendisine beş *blanca* harcıyordu. Benimle sadece et suyunu paylaşıyordu; elimde küçük bir ekmek parçası olduğu halde masaya oturduğumda Tanrı'ya açlığımı gidermesi için dua etmekten başka çarem kalmıyordu.

Cumartesi günleri bu kasabada fırında kızarmış koyun başı yemek bir gelenekti; bir tane baş satın almam için bana üç *maravedí* veriyordu. Onu pişirdikten sonra gözlerini, dilini, boynunu, beynini yiyor ve çenesindeki etleri de sıyırıyordu. Daha sonra bana tabakta kalan kemikleri veriyor ve, "Al ye, bunlar senin için bir nimettir, doğrusunu söylemek gerekirse papadan daha iyi besleniyorsun," diyordu.

İçimden şöyle diyordum: "Umarım bir gün Tanrı, bana çektirdiğin acıları sana da çektirir."

Üç haftanın sonunda öylesine güçten düşmüştüm ki ayakta zor duruyordum. Eğer Tanrı ve aklım bana açlığı-

mı giderecek bir yol göstermezse kısa zamanda mezarı boylayacaktım. Sahip olduğum becerilerin hiçbirini kullanabileceğim bir fırsat çıkmıyordu. Eğer çıkmış olsa dahi bundan yararlanmam mümkün değildi; çünkü ne kadar kurnaz olursa olsun ilk efendimin gözleri görmüyordu, o gün taş sütuna çarptıktan sonra eğer öldüyse Tanrı günahlarını affetsin; bu adam ise keskin bir çift göze sahipti.

Kilisede ayin esnasında toplanan *blanca*'lardan bir teki bile gözünden kaçmıyordu, bir gözü bağış yapan insanlarda, diğeri elimdeki bağış kutusundaydı. Gözbebekleri sanki birer küçük cıva parçasıymış gibi sürekli oynayıp dururken tam tamına kaç tane *blanca* bağışlandığının hesabını zihninde tutuyordu. Ayin sonrasında elimden bağış kutusunu alıyor ve mihrabın üzerine koyuyordu. Onunla yaşadığım süre boyunca, tabii buna yaşamak denirse, ondan tek bir *blanca* bile almayı başaramadım. Beni bir kez olsun meyhaneden şarap almaya yollamadı; cimriliğinden dolayı ayinden sonraki bağışlarla bir sonraki haftaya kadar idare ediyordu. Elinin sıkılığını örtbas etmek için bana şöyle diyordu: "Bak delikanlı, biz rahipler yemede ve içmede daima ölçülü hareket ederiz, bu konuda ben diğer insanlar gibi ölçüyü kaçırmam."

Sefil ruhlu adam düpedüz yalan söylüyordu; çünkü ne zaman din kardeşliği toplantılarına ya da ölen bir kimsenin ruhu için dua edeceğimiz bir yemeğe davet edildiğimizde tıpkı aç kurtlar gibi yiyor, bir meyhaneciden daha çok şarap içiyordu.

Cenazelerden söz etmişken, Tanrı beni affetsin, insanlara bir kastım yok; ama o törenlerin sonunda verilen yemeklerin dışında hiçbir zaman karnım doymuyor ve ancak birisi öldüğünde yemek yiyebiliyordum. Bu yüzden Tanrı'ya her gün birisinin canını alması için dua ediyordum. Ağır hastalar için ayin töreni düzenlendiğinde, özellikle kutsal yağ sürme töreninde rahip, hasta kişi için dua edilmesini istediğinde Tanrı'dan hastayı yanına alması

için tüm kalbimle dua ediyordum. Eğer birisi Azrail'in elinden kurtulacak olursa ona binlerce kez lanet ediyordum. Buna karşılık ölüme yenik düşerek mezarı boylayan birinin ardından bildiğim tüm duaları okuyordum.

Papaz efendimle birlikte olduğum yaklaşık altı ay boyunca sadece yirmi kişi hayatını kaybetti, sanırım onların büyük bir kısmı benim yüzümden öldü, daha doğrusu benim beddualarım yüzünden. Yüce Efendimiz, benim açlıktan kıvranarak yavaş yavaş ölüme yaklaştığımı gördükçe, bana acıyıp onların canlarını alıyor olmalıydı. Fakat bu da kesin bir çözüm değildi, ölen biri olmadığı zaman açlık ve sefalet içinde geçen eski günlerime dönüyordum. Açlıktan kurtulmamın tek çaresi galiba ölmemdi; bazen insanların ölmesi için ettiğim duaların benzerini kendim için de okuyordum. Ama ölüm ne kadar çevremde dolaşırsa dolaşsın asla gelip kapımı çalmıyordu.

Sık sık efendimi bırakıp gitmeyi düşünmeme rağmen iki sebepten ötürü bunu yapamıyordum: Birincisi; kaçmak için yeterli gücüm yoktu, açlıktan bacaklarımda derman kalmamıştı. İkincisi ise; bazı kaygılardan ileri geliyordu, epeyce düşünüyor ve şöyle diyordum: "Şimdiye kadar iki tane efendim oldu; ilki beni yarı aç çalıştırdı; onu terk ettikten sonra karşılaştığım ikincisi ise beni açlıktan öldürüyor. Onu da bıraktıktan sonra daha sefil biriyle karşılaşacak olursam, o zaman beni ölüm bekliyor demektir." Bu korkuyla onu terk etme cesaretini gösteremiyordum. Beterin beteri vardır diye düşünüyor ve her bulduğum efendimin bir öncekinden daha kötü olabileceği ihtimalini akıldan uzak tutmuyordum. Böyle bir durumda muhtemelen öbür dünyayı boylayacak ama Lazarus[1] gibi bir daha yeryüzüne gelmeyecektim.

1. Yeni Ahit, "Yuhanna", 11:17-46. Ölümünden dört gün sonra Hz. İsa tarafından diriltilen kişi. (Ç.N.)

Sefil efendimin evde olmadığı bir gün büyük bir ıstırap içinde kara kara düşünürken kapı çalındı. Kapıyı açtığımda bir kazan tamircisi karşımda duruyordu. İnançlı insanları acılardan kurtaran yüce Tanrı her geçen gün biraz daha kötüleştiğimi görünce bana bu seyyar tamirciyi göndermişti. Onun Tanrı tarafından gönderilmiş bir melek olduğunu düşündüm. Bana evde tamir edilecek bir şey olup olmadığını sordu.

"Şükürler olsun sana Tanrım, bir dert verdiğinde çaresini de veriyorsun," dedim. Bu sözü öyle alçak sesle söylemiştim ki, ne dediğimi duymadı. Fakat minnettarlık sözleriyle harcayacak fazla vaktim olmadığından ona, "Bayım, bu sandığın anahtarını kaybettim, efendimin beni bunun için cezalandırmasından korkuyorum. Tanrı aşkına elinizdekilerle şu sandığı açmayı deneyin, eğer açılırsa size karşılığını veririm," dedim.

Tamirci kılığındaki o melek, taşıdığı koca halkanın üzerindeki anahtarları teker teker denemeye başladı, ben de ona tamamını okumayı beceremediğim dualarla içimden eşlik ediyordum. Hiç beklemediğim bir anda sandığın kapağı açılıverdi. İçindeki ekmeklerde Tanrı'nın aydınlık suretini görür gibi oldum. Adama şöyle dedim: "Anahtar için size verecek param yok, bu yüzden yaptığınız hizmetin karşılığını sandığın içinden alınız."

O da ekmeklerden en taze olanını aldı; anahtarı bana verdikten sonra mutlu bir şekilde çıkıp gitti; benim mutluluğum ise onunkinden bin kat fazlaydı.

Pinti efendim sandıktan bir şeylerin aşırıldığını fark etmesin diye şimdilik bir şeye dokunmadım; o anda kendimi çok zengin biri gibi hissediyordum. Bundan böyle açlık yanıma yaklaşmaya cesaret edemeyecekti. Eve dönen hasis efendim Tanrı'ya şükürler olsun ki, tamircinin aldığı ekmeğin eksikliğini fark etmedi.

Ertesi gün, efendim evden çıkar çıkmaz ekmek san-

dığını açtım; bu benim için sadece bir sandık değildi, aksine, ekmeklerden oluşmuş bir defineydi. İçlerinden bir tanesini ellerimin ve dişlerimin arasına aldım ve kaşla göz arasında mideye indirdim. Sandığı yeniden kilitledikten sonra büyük bir neşeyle evi süpürmeye koyuldum; bundan sonra talihimin hep yaver gideceğini düşünüyordum. O gün ve ertesi gün keyfime diyecek yoktu. Fakat bu mutluluğum uzun sürmedi; kazan tamircisinin gelişinin üçüncü günü beni açlıktan kıvrandıran efendimi, hiç beklenmedik bir zamanda sandığın başında ekmekleri sayarken buldum. Hiçbir şeyden haberim yokmuş gibi davranıyor ve ona oynadığım oyunu anlamaması için içimden tüm kalbimle Tanrı'ya yalvarıyordum.

Uzunca bir süre parmak ve gün hesabı yaparak ekmekleri saydıktan sonra şöyle dedi: "Eğer sandığı kilitlememiş olsaydım, biri ekmekleri çalıyor derdim, fakat bundan sonra emin olmak için çok dikkatlice ekmeklerin hesabını tutuyorum; şimdi burada dokuz tam, bir de yarım ekmek var."

"Tanrı seni kahretsin!" dedim içimden. Söyledikleriyle, kalbim bir avcının okuyla yaralanmışçasına sızladı, eskiden olduğu gibi sefalet günlerine dönme düşüncesiyle midem şimdiden açlıktan kazınmaya başlamıştı. Ertesi gün o evden çıktıktan sonra sadece kendimi avutmak için sandığı açtım ve dokunmaya cesaret etmeksizin o kutsal nimetlere saygıyla baktım. Cimri efendimin sayım hatası yapabileceği ihtimaliyle ekmekleri yeniden saydım. Ne yazık ki hesabı doğruydu. Yapabildiğim tek şey ekmekleri defalarca ve nazikçe öpmek oldu; yarım ekmekten bir küçük parça kopardım ve bütün gün onunla idare ettim.

Birkaç gün süren bolluk sona ermiş, açlığım giderek dayanılmaz hale gelmişti; tek yapabildiğim sandığın kapağını açıp ekmekleri seyrettikten sonra tekrar kapatmak oluyordu. Ama zorda olan insanların imdadına ye-

tişen Tanrı, beni böylesine bir darboğazın içinde görünce hemen aklıma bir çare getirdi. Uzunca bir süre düşündükten sonra kendime şöyle dedim: "Bu sandık bir hayli eski ve her tarafı delik deşik. Bu deliklerden farelerin girdiği ve ekmekleri kemirdiği farz edilebilir." Ekmekler sayılı olduğu için onlardan bir tanesini almak uygun olmazdı, beni açlıktan kıvrandıran efendim bunu hemen anlardı ve bu da bana pahalıya mal olurdu.

Ekmeklerin bazılarından bir-iki parça koparark bazılarına hiç dokunmayarak epeyce tahribat yaptım, daha sonra topladığım bütün parçaları afiyetle yedim ve bu şekilde biraz kendime geldim, mutluluğuma diyecek yoktu. Papaz eve geldiğinde sandığı açtı ve faciayı gördü; hiç tereddüt etmeden bu hasarı farelerin verdiğini düşündü çünkü ekmekleri tıpkı fareler gibi kemirmiştim. Tüm sandığı baştan aşağı kontrol etti ve farelerin içinden geçip ekmeklere ulaşabilecekleri birkaç küçük delik tespit etti. Beni çağırarak şöyle dedi: "Lázaro, dün gece bizim ekmeklerin başına gelenlere bak!"

Çok şaşırmış gibi yapıp, "Bu ne olabilir?" diye sordum. "Ne mi olabilir? Tabii ki fareler! Sağlam hiçbir şey bırakmamışlar," dedi.

Akşam yemeği için masaya oturduk; Tanrı'ya şükürler olsun, bu defa da başka bir kazancım oldu; efendim farelerin kemirdiğini zannettiği kısımları bir bıçakla kesip ayırdı, bunlar benim verdiğim zarardan çok daha fazlaydı.

"Al bunları ye, fareler temiz hayvanlardır," dedi.

Böylece o gün el emeğimin karşılığı olarak elde ettiğim, daha doğrusu tırnaklarımla kazandığım ekmekleri büyük bir iştahla yedim. Fakat bu mutluluk da uzun sürmedi; tam rahat bir nefes aldığımı düşünürken, çok geçmeden yeni bir felaketle karşı karşıya kaldım. Çünkü papaz, sandığın deliklerini kapatmak amacıyla duvardaki çivileri sökmüş ve tahta, teneke parçaları getirmişti.

"Ah Tanrım! Yarattığın insanların başına nasıl da talihsizlikler, felaketler geliyor, acılarla dolu hayatımızda güzel olan şeylerin ömrü ne kadar da kısa sürüyor!" dedim. "Oysaki açlığıma bir çare bulduğum için nasıl umut dolu ve mutluydum fakat görüyorum ki, kör talihim buna izin vermeyecek; açlığa karşı bulduğum çarelerin kapısı çivilerle sımsıkı kapatılıyor, artık ıstırap dolu günler beni bekliyordu."

Ben içimden, bu şekilde yakınırken marangoz bozuntusu efendim de sandığı tahta parçaları ve çivilerle tamir ediyordu.

"Hırsız fareler başka yere gitmek zorunda kalacaksınız, artık bu evde size ekmek yok," dedi.

Efendim evden çıkar çıkmaz sandığın yanına gittim ve üzerinde bir sivrisineğin bile geçebileceği tek bir delik bırakmadığını gördüm. Anahtarla sandığı açtım, içinde efendimin fareler tarafından kemirildiğini düşünerek bıçakla kestiği birkaç ekmek vardı, bunlardan küçük parçalar kopardım. Yokluk insanı öylesine bir çare arayışına itiyordu ki gece gündüz nasıl hayatta kalmayı başarabileceğimden başka bir şey düşünemez olmuştum. Başıma gelenlere çare bulmada açlık, yolumu aydınlatan bir ışık olmuştu. Açlığın zekâyı geliştirdiği, tokluğun ise tam tersine körelttiği söylenir, bu görüş gerçekten de benim durumuma çok uyuyor.

Bir gece sandıktan nasıl bir fayda sağlayabilirim düşüncesiyle uykum kaçmıştı; efendimin uyuduğunu biliyordum çünkü yüksek sesle derin derin nefes alıp veriyor ve horluyordu. Sessizce yatağımdan kalktım. Bütün gün ne yapmam gerektiğini düşünmüş, planımı hazırlamıştım. Daha önce bir yere sakladığım küçük bir bıçağı alarak acınacak durumdaki sandığın yanına gittim ve en dayanıksız yerinden o bıçakla bir delik açmak için saldırıya geçtim. Eski oluşundan dolayı tahtakurtlarının isti-

lasına uğramış olan sandık, hayatımı kurtaracak deliği açmama kolayca izin verdi. Daha sonra kırık dökük sandığı açtım ve ekmeklerden birini daha kemirdim. Bu şekilde biraz olsun açlığımı bastırdım ve sandığı kapattıktan sonra yatağıma döndüm ama çok az uyuyabildim, sanırım bunun sebebi yine açlıktı, Fransa kralının durumu yüzünden uykum kaçacak değildi ya![1]

Ertesi gün efendim sandığa ve ekmeklere olanların farkına varır varmaz farelere lanetler yağdırmaya başladı.

"Nasıl başa çıkacağız bu lanet olası farelerle? Şimdiye kadar bu evde hiç fare görülmemişti!"

Hiç şüphesiz doğru söylüyordu, tüm krallıkta farelerden arınmış bir ev varsa o da bu ev olmalıydı çünkü fareler yiyecek olmayan yerlerde asla barınmazlardı.

Tekrar duvarlarda çivi, evin içinde tahta parçaları aramaya koyuldu ve deliği kapattı.

Gece olup da efendim dinlenmeye çekilince küçük bıçağımı kaptığım gibi onun gün boyunca kapattığı delikleri teker teker açtım. Durum Penelope'nin[2] kumaşı olayına benzemeye başlamıştı, o gündüzleri hangi deliği kapatıyorsa ben geceleri açıyordum. Birkaç gün içinde zavallı yiyecek sandığımız öyle bir hale gelmişti ki, artık sandıktan çok eski zamanlardan kalma yamalı bir zırha benziyordu, üzerinde irili ufaklı birçok çivi vardı.

Bu titiz çalışmasının başarıyla sonuçlanmadığını görünce, "Sandık o kadar eski ve tahtaları öylesine yıpranmış ki, fareler girmekte zorluk çekmiyorlar. Eğer böyle devam ederse ekmeği saklayabileceğimiz bir yer kalma-

1. Fransa Kralı I. François'nın 1525 yılında Pavia'da İspanya Kralı Şarlken'e yenilmesinden sonra halk arasında söylenen bir darbımesel. (Ç.N.)

2. Homeros'un *Odysseia* destanında Odysseus'un eşidir, kocasının yokluğunda saraya yerleşen erkekler arasından eş seçimini ertelemek için gündüz dokuduğu kumaşı gece sökmesiyle bilinir. (Ç.N.)

yacak; daha da kötüsü yeni bir sandık satın almak bana üç-dört *real*'e[1] mal olacak. Şimdiye kadar aldığım tedbirlerin hiçbiri işe yaramadı; bu lanet olası farelerle savaşmanın en iyi yolu onları içerden yok etmek," dedi.

Daha sonra komşulardan ödünç olarak bir fare kapanı ve bir parça peynir aldı. Bu durum beni ziyadesiyle memnun etmişti zira şimdi ekmeğime katık edeceğim peynirim olacaktı. Ama "fareler" bundan sonra da hiçbir engel tanımaksızın ekmekleri ve peynirleri yemeye devam ettiler.

Efendim, ekmeğin kemirildiğini, peynirin yendiğini, buna rağmen farenin kapana kısılmamış olduğunu görünce lanet ediyor ve peyniri yediği halde bu hayvanın nasıl olup da kapana kısılmadığını komşulara burnundan soluyarak soruyordu. Komşuların fikrine göre bu hayvan fare olamazdı, zira en azından bir kez kapana yakalanması gerekirdi.

Komşularından biri, "Sizin evinizde eskiden bir yılan olduğunu hatırlıyorum, tüm bu zararı veren yine o yılan olmalı," dedi. "Yılandan başkası olamaz çünkü uzun olduğundan kapana yakalanmadan yemi kapıp kaçabiliyor."

Komşunun sözlerini herkes tasdik etti, duyduklarından dehşet içinde kalan efendim korkudan titremeye başladı. O günden sonra geceleri uyumaz oldu; bir tahtakurdu çıt çıkaracak olsa, onu sandığından bir şeyler çalmak için gelen yılan sanıyordu. Ona anlatılan yılan hikâyesinden sonra kalın bir sopayı yatağının başucundan eksik etmiyordu; bir gece elinde sopa olduğu halde yatağından kalktı ve yılanı korkutup kaçırmak için sopayla sandığa sertçe vurmaya başladı. Bu şekilde sık sık çıkardığı gürültüyle ne komşuları ne de beni uyutuyordu. Yılanın yata-

1. İspanya'da eski bir para birimi. (Ç.N.)

ğıma ya da elbisemin içine girmiş olabileceğini düşünerek bazen yattığım yere geliyor ve sopayla samanları karıştırıyordu; çünkü bu hayvanların geceleri sıcak bir yer aradıklarını ve bebeklerin beşiklerine girip onları ısırdıklarını, hatta öldürdüklerini ona söylemişlerdi.

Bense genellikle uyuyor numarası yapıyordum ve ertesi sabah bana, "Dün gece hiçbir şey duymadın mı? Yılanın peşindeydim, yılanlar geceleri sıcak yerler aradıklarından senin yatağına girmiş olabilir," diyordu.

"Aman Tanrım! İnşallah o yılan beni ısırmaz, ben yılanlardan çok korkarım."

Bu şekilde geceleri devamlı ayaktaydı, bu durumda geceleri ne sandığa yaklaşmaya ne de içerisinden bir şeyler aşırmaya cesaret edebiliyordum. Ama gündüzleri efendim kiliseye ya da kasabada bir yere gittiğinde hemen saldırımı gerçekleştiriyordum. Aldığı önlemlerin yetersiz olmasının verdiği tedirginlikle geceleri gözüne uyku girmiyor, bir hayalet gibi evin içinde dolaşıyordu.

Üzerinde yattığım samanların altına sakladığım anahtarın bir gün efendim tarafından bulunmasından korktuğum için uyurken onu ağzımın içinde saklıyordum, bana göre en güvenilir yer orasıydı. Eski efendime hizmet ettiğim zaman ağzım bir torba kadar genişlemişti, ondan çaldığım *maravedi*'leri ağzımda muhafaza ederdim, öyle ki yemek yememe engel olmadan on iki ya da on beş tanesini, bütün yarım *blanca*'ları ağzımın içinde saklayabiliyordum. Aksi takdirde meteliksiz kalırdım; çünkü lanet olası kör, sık sık elbiselerimin dikiş yerlerini, yamalarını kontrol ediyordu.

İşte anlattığım gibi, her gece anahtarı ağzımın içine yerleştiriyor ve efendimin onu bulmasından endişe duymadan uyuyordum. Fakat şanssızlık bir kez gelip de kapıya dayandı mı, ne kadar tedbir alınırsa alınsın bir işe yaramıyor.

Anlaşılan kötü talihimin peşimi bırakmaya niyeti yoktu; sonradan öğrendiğim kadarıyla bir gece uyurken açık kalan ağzımdan kayan anahtar dudaklarımda öyle bir şekilde asılı kalmış ki, ben nefes alıp verdikçe ıslık çıkarmaya başlamış. O sıralarda zaten uykusu hafif olan efendim, yılan ıslığına çok benzeyen bu sesi duyar duymaz onu yılanın çıkardığını sanmış. Anahtarın çıkardığı sesi takip eden efendim, yılanı korkutup kaçırmamak için elinde değneğiyle yavaşça yatağından kalkmış ve ayak parmaklarının ucuna basarak sessizce yanıma gelmiş. Yılanın vücudumun sıcaklığından faydalanmak için samanların altında olduğuna kesinlikle inandığından elindeki sopayı havaya kaldırmış ve onu tek vuruşta öldürmek için var gücüyle başıma büyük bir darbe indirmiş. Darbenin şiddetiyle hemen bayılmışım, yarılan başımdan da kanlar akmaya başlamış. Sonradan kendisinin anlattığına göre bana vurduğunu fark eder etmez, acı bir feryat koparark yanıma gelmiş ve beni kendime getirmek için kulağıma bağırarak bir şeyler söylemiş. Elleriyle başıma dokunduğunda kanadığını fark edince ne büyük bir zarar verdiğini anlayarak telaşla bir lamba getirmeye gitmiş. Lambayla geri döndüğünde beni hâlâ ağzımda anahtar asılı olduğu halde yerde kıvranırken bulmuş.

Yılan avcısı efendim anahtarın ağzımda ne aradığını bir türlü anlayamamış, onu alıp dikkatle incelemiş ve çok geçmeden kendi sandığının anahtarına tıpatıp benzediğini görmüş. Sandığı açmak için onu deliğe sokunca her şey açığa çıkmış. Zalim avcı, "Bana karşı savaşan ve yiyeceklerimi tüketen fare ile yılanı nihayet yakaladım," demiş olmalı.

Bundan sonraki üç gün içine neler olduğunu bilmiyorum çünkü bir balinanın karnındaki Yunus Peygamber gibi dünyadan habersizdim. Daha sonra kendime geldiğimde papaz, olayın ayrıntılarını eve gelen komşulara anlatırken öğrendim.

Üç gün sonra bilincim yerine geldi. Başım sargılar içindeydi, yarama merhemler sürülmüştü; kendimi bu vaziyette saman yatağımda bulunca korkuyla sordum:

"Bana ne oldu?"

Zalim papaz cevap verdi:

"Tanrı'nın yardımıyla beni mahveden fareyi ve yılanı yakaladım."

Bunun üzerine kendimi şöyle bir yoklayınca fena halde hırpalanmış olduğumu gördüm.

Tam o sırada içeriye hastaları kocakarı ilaçlarıyla iyileştiren yaşlı bir kadın ile komşular girdiler, başımdaki sargıları çıkarmaya ve yaralarıma pansuman yapmaya başladılar. Kendime geldiğimi görünce çok sevindiler ve, "Kendine geldiğine göre tehlikeyi atlattı demektir, Tanrı'ya şükürler olsun," dediler.

Başıma gelen bu kaza hakkında defalarca konuşarak kahkahalarla güldüler. Açlıktan neredeyse ölmek üzereydim, bana yiyecek bir şeyler verdiler. Yavaş yavaş iyileşmeye başladım ve on beş gün sonra ayağa kalkabildim; tehlikeyi atlatmama rağmen açlığım ve halsizliğim hâlâ devam ediyordu.

Ayağa kalkışımın ertesi günü, muhterem efendim beni elimden tutarak kapının önüne koydu ve bana şöyle dedi: "Lázaro bugünden itibaren kendi kendinin efendisisin. Tanrı yardımcın olsun. Yanımda senin gibi kurnaz bir hizmetkâr istemiyorum. Senin için en uygun olanı bir köre kılavuzluk etmektir."

Daha sonra sanki şeytan görmüşçesine istavroz çıkarıp içeri girdi ve kapıyı kapattı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Lazarillo'nun bir asilzadenin hizmetine girişi

Sonunda hayırsever insanların yardımlarıyla yavaş yavaş eski gücüme kavuştum ve daha sonra ünlü Toledo şehrine geldim. Tanrı'ya şükür yaralarım on beş gün içinde tamamen iyileşti. Hasta olduğum sırada bana sadaka veriyorlardı fakat iyileştikten sonra, "Sen haylazın tekisin! Git kendisine hizmet edeceğin bir efendi bul!" dediler.

"İyi ama onu nereden bulacağım?" diye kendime soruyordum, "Tanrı onu benim için yaratacak değil ya!"

İş bulma umuduyla kapı kapı dolaşıyor fakat bir sonuç alamıyordum. Artık hiç kimse eskisi kadar hayırsever değildi. Şans eseri o sırada sokaktan geçen bir asilzadeyle karşılaştım; iyi giyimliydi, saçları güzelce taranmıştı. Yanından geçerken göz göze geldik.

"Hey, delikanlı kendine bir iş mi arıyorsun?" diye sordu.

"Evet, efendim," dedim.

"Öyleyse beni takip et," diye cevap verdi. "Tanrı'ya şükretmelisin, seni benimle karşılaştırdı, bugün çok içten dua etmiş olmalısın."

Tanrı'ya defalarca şükrederek onu takip ettim. Konuşmasından ve dış görünüşündeki asaletinden anladığım kadarıyla tam istediğim gibi bir efendiydi.

Üçüncü efendimle karşılaştığımda sabahtı, onunla

birlikte şehrin büyük bir bölümünü gezdik. Ekmeklerin ve diğer yiyeceklerin satıldığı pazar yerlerinden geçiyorduk. İhtiyacımız olan yiyecekleri satın alıp taşımamı istemesini bekliyordum, daha doğrusu bunu çok istiyordum çünkü yiyecek satın almanın tam saatiydi. Fakat her yerden hızlı adımlarla geçiyordu. "Belki de buradaki yiyecekleri beğenmedi, başka bir yerden alışveriş yapmayı düşünüyor," diye içimden söyleniyordum.

Bu şekilde saat on bire kadar dolaştık. Sonra katedrale girdi, ben de onu takip ettim; büyük bir huşu içinde ayini dinledi ve diğer törenlere de büyük bir bağlılıkla katıldı. Ayin bittikten ve herkes orayı terk ettikten sonra katedralden çıktık. Bir sokaktan yokuş aşağı yürümeye başladık, ben çok mutluydum; çünkü yiyecek bir şey satın alıp taşımak gibi bir derdimizin olmadığını düşünüyordum; efendim hiç kuşkusuz büyük bir senyordu ve yiyeceklerini toptan alıyor olmalıydı, dolayısıyla akşam yemeğinin, eve gittiğimizde tam da istediğim şekilde hazır olacağına kanaat getirdim.

Eve vardığımızda saat biri gösteriyordu. Efendim kapının önünde durunca ben de durdum; pelerinini sol omzunun üzerine attı; cebinden anahtarını çıkarıp kapıyı açınca eve girdik. Evin karanlık girişi insanı ürpertiyordu, küçük bir avlusu ve avlunun çevresinde büyük odaları vardı.

İçeri girer girmez efendim üzerindeki pelerini çıkardı ve ellerimin temiz olup olmadığını sordu; pelerinini silkeleyip güzelce katladık, daha sonra orada bulunan taştan bir sıranın üzerindeki tozları üfledi ve dikkatlice pelerini oraya bıraktı. Sıranın ucuna oturduktan sonra nereli olduğumu sordu, bu şehre nasıl geldiğimi tüm ayrıntılarıyla anlatmamı istedi. Ona istediği kadar hayat hikâyemi anlatmak isterdim; ama böyle uzun konuşmalarla zaman harcamak yerine benden gidip masayı kur-

mamı isteseydi daha iyi olmaz mıydı, diye düşünüyordum. Her zaman olduğu gibi yalan söyleme kabiliyetim sayesinde uygun cevaplar vererek onu ikna ettim. Doğru söyleyeni dokuz köyden kovduklarından ona sadece iyi huylarımdan bahsetmiş, kötü olanları gizlemiştim.

Bu şekilde bir süre daha konuşup oyalandık fakat bir şeylerin yolunda gitmediğini hissediyordum; saat neredeyse iki olmuştu ve yemek yemek için hiç istekli görünmüyordu. Sonra evin kapısını anahtarla açmış olduğu aklıma geldi, üstelik aşağı ya da yukarı katta tek bir canlının ayak sesini işitmiyordum. Burada tek gördüğüm dört duvardı, ne bir sandalye, ne bir tabure, ne bir sıra, ne bir masa, ne de eski efendiminkine benzer bir sandık vardı. Burası perili bir evi hatırlatıyordu. Aklımdan bunlar geçerken bana, "Delikanlı, sen öğle yemeği yedin mi?" diye sordu.

"Hayır, efendim," diye cevap verdim, "sizinle karşılaştığımda saat henüz sekiz olmamıştı."

"Pekâlâ, erken olmasına rağmen ben yemeğimi yemiştim, bilmeni isterim ki, ben böyle durumlarda gece oluncaya kadar başka bir şey yemem. Bu yüzden biraz sabret, daha sonra akşam yemeğini birlikte yeriz," dedi.

İnanın bunu duyduğumda neredeyse bayılacaktım; bunun sebebi sadece açlık değildi, aynı zamanda talihsizliklerimin yeniden başlamasından duyduğum kaygıydı. İşte şimdi tüm sıkıntılarım, acılarla dolu geçmişim yeniden başlıyordu; ilk efendimi terk ederken düşündüklerim o anda aklıma geldi; pinti ve sefil biri olmasına rağmen ondan beter biriyle karşılaşabileceğim içime doğmuştu. Acı geçmişim ve gelecekte beni bekleyen zor günler için isyan ediyordum. Ama tüm bu duyguları içime gömdüm ve efendime şöyle dedim: "Senyor, Tanrı'ya şükürler olsun ki obur biri değilim. Arkadaşlarım arasında en küçük mideye sahip olduğumdan eski efendilerim tarafından hep sevilip methedildim."

"Bu çok büyük bir erdem," dedi, "öyleyse seni eski efendilerinden daha çok seveceğim, bilmelisin ki sürekli tıkınmak domuzlara göredir, aklı başında olan bir insan yiyip içerken ölçüyü kaçırmaz."

"Seni çok iyi anlıyorum!" dedim içimden. "Tüm efendilerimin ağzından hiç düşürmedikleri, açlığa karşı buldukları bu ilaca lanet olsun!"

Kapının önüne oturdum, sadaka olarak topladığım birkaç ekmek parçasını koynumdan çıkardım. Bunu görünce, "Gel buraya çocuk, ne yiyorsun sen öyle?" diye sordu.

Yanına gittim ve ekmekleri gösterdim. Üç parça ekmek içinden en büyük ve en taze olanını alıp bana şöyle dedi: "Hayatımda gördüğüm en güzel ekmek bu."

"Gerçekten güzel mi, senyor?" dedim.

"Evet, çok beğendim, nereden aldın bunları? Bu ekmeklerin hamurunu yoğuranın elleri temiz miydi?" diye sordu.

"Bunu bilemem," dedim, "fakat ekmekleri yediğimde tadında bir gariplik yoktu."

"Umarım öyledir," dedi zavallı efendim.

Ekmek parçasını ağzına götürdü ve aç bir kurt gibi yemeye başladı, ben de diğer parçayı yerken ondan farksız değildim.

"Allah için doğruyu söylemek gerekirse bu ekmek çok lezzetli," dedi.

Onun ne kadar aç olduğunu görünce elimi çabuk tuttum çünkü çok hızlı yiyordu, eğer ekmeği benden önce bitirecek olursa arta kalanları da silip süpüreceği muhakkaktı. Ekmekleri yemeyi aynı anda bitirdik. Efendim üzerinde kalan ekmek kırıntılarını eliyle silkeledi, odalardan birine gidip ağzı kırık, eski bir testi getirdi, kendisi içtikten sonra testiyi bana uzattı.

Ben masum bir yüzle, "Efendim, ben şarap içmem," diye yalan söyledim.

"O halde gönül rahatlığıyla içebilirsin çünkü bu su," dedi.

Testiyi aldım ve sudan içtim ama fazla değil; çünkü benim içmek için can attığım şey su değildi.

Bu şekilde akşamı ettik. Bana sorular sordu, ben de en iyi şekilde cevaplar verdim. Daha sonra testiyi aldığı odaya girdik. "Delikanlı, şimdi karşıma geç ve yatağı nasıl yaptığımı izle çünkü bundan sonra sen tek başına yapacaksın," dedi.

Ben bir kenara geçtim, diğer kenara o geçti ve o iğrenç yatağı beraber hazırladık. Aslında çok fazla yapılacak bir şey yoktu, yatak birkaç tahta sıra üzerine serilmiş kalın kamışlardan dokunmuş bir hasırdan ve üzerindeki ince bir şilteden ibaretti, şiltenin simsiyah oluşundan uzun süredir yıkanmadığı anlaşılıyordu, onu hasırın üzerine sermeden önce yumuşatmaya çalıştık; fakat öyle sertti ki bunu yapmamız mümkün olmadı, ayrıca epeyce ince olduğundan altındaki kamışlar, aç bir tazının kaburgaları gibi belli oluyordu. Şiltenin üzerine de rengi belli olmayan, aşınmış bir battaniye serince yatağın yapılması tamamlandı.

Yatağı hazırladığımızda gece olmuştu. "Lázaro," dedi, "artık çok geç oldu, pazaryeri buraya oldukça uzak; üstelik bu şehirde gece karanlığından istifade eden birçok hırsız vardır. Bu geceyi bu şekilde idare edelim, sabah olduğunda bir çaresine bakarız; gördüğün gibi yalnız yaşadığımdan daha önce bir şeyler satın almaya fırsat bulamadım, ayrıca uzun zamandır dışarıda yemek yiyordum. Fakat bundan böyle işler farklı olacak."

"Efendim benim için endişelenmeyin, ben geceyi yemek yemeden de geçirebilirim; gerekirse uzun zaman buna katlanabilirim," diye cevap verdim.

"Öyleyse sen uzun ve sağlıklı bir yaşam süreceksin," dedi, "dediklerine göre uzun ömürlü olabilmek için az yemek gerekirmiş."

"Eğer bu doğruysa," dedim içimden, "asla ölmeyeceğim; çünkü hayatım boyunca bu kurala ister istemez uymak zorunda kaldım, belki de geri kalan ömrümde de hep uymak zorunda kalacağım."

Efendim yatağa uzandı, pantolonunu ve ceketini yatağın başucuna koydu ve benim ayakucuna kıvrılmamı istedi. Yattım ama lanet uyku bir türlü gözüme girmedi; çünkü ince şiltenin altındaki kamışlar, zayıflıktan neredeyse derimden dışarıya çıkacak olan kemiklerimle bütün gece sürtüşüp durdular. Bunda şaşılacak bir taraf yoktu, çektiğim sıkıntılar ve eziyetler sonucu bir deri bir kemik kalmıştım. Gündüz bir şey yememiştim. Açlıktan midem kazınıyordu, açlık da uykunun dostu değildi. Tanrı beni bağışlasın, o gece kötü talihime defalarca lanet ettim. İşin en kötüsü de efendimi uyandırırım kaygısıyla kıpırdayamıyordum.

Sabah olunca uyandık. Efendim pantolonunu, gömleğini, ceketini ve pelerinini silkelemeye başladı. Ağır ağır giyiniyor, elbiselerini benden teker teker kendisine vermemi istiyordu. Giyindikten sonra testideki suyu ellerine döktüm. Saçlarını taradıktan sonra kılıcını beline taktı ve bana, "Ah çocuk, bunun nasıl değerli bir kılıç olduğunu bir bilsen!" dedi. "Bu kılıç için dünyanın altınını verseler, onu satmam. Antonio'nun[1] bugüne kadar yaptığı kılıçların hiçbiri bunun kadar sağlam ve keskin olmamıştır."

Kılıcı kınından çıkardı ve parmaklarını üzerinde hafifçe gezdirirken şöyle dedi:

"Görüyor musun? Bu kılıçla bir tüyü bile ikiye bölebilirim."

İçimden şöyle dedim: "Bense, her ne kadar çelikten değilseler de dişlerimle en katı ekmeği bile kesebilirim."

1. Katolik hükümdar namıyla bilinen Kral Fernando'nun kılıcını yapan usta. (Ç.N.)

Kılıcını, iri taneleri olan bir tespihin asılı olduğu kınına yerleştirdikten sonra beline taktı. Daha sonra sağ eli belinde, pelerini omzunda olduğu halde sakin adımlarla kapıdan çıktı. Çalımla yürürken vücudunu dimdik tutuyor ve her adım atışında başını uyumlu bir şekilde sallıyordu. Kapının önünde bana şöyle dedi:

"Lázaro, ben ayin dinlemeye gidiyorum. Sen de bu arada eve çekidüzen ver, yatağı hazırla, aşağıdaki nehirden su almaya git. Çıkarken kapıyı anahtarla kilitlemeyi unutma ki hırsızlar içeri girip bir şey çalmasınlar, daha sonra anahtarı kirişe koy ki senden önce eve dönecek olursam içeriye girebileyim," dedi.

Sokak boyunca öylesine çalımla yürüyordu ki onu tanımayan herhangi biri onun Arcos kontunun[1] çok yakın bir akrabası ya da en azından yardımcılarından biri olduğunu düşünebilirdi. Efendimle karşılaşacak olan biri onun bu mutlu halini görünce dün gece çok güzel bir akşam yemeği yediğini, sonra rahat bir uyku çektiğini ve henüz sabah olmasına rağmen güzel bir öğle yemeğini mideye indirdiğini düşünmez mi sizce? Yüce Tanrım, insanların bilmediği ne sırlar var yeryüzünde. Onun bu dış görünüşüne, kılık kıyafetine kim aldanmaz? Bu beyefendinin dün bütün günü yemek yemeden geçirdiği, sadece Lázaro'nun bir gece öncesinden sakladığı ekmek parçasıyla açlığını bastırdığı, elini yüzünü yıkadığında kurulanacak bir havlusu olmadığı kimin aklına gelir? Şüphesiz hiç kimse bunları tahmin edemezdi. Ah Tanrım, senin için gözyaşı dökmeyen, sadece gösteriş dedikleri bir saçmalık için acı çeken acaba daha kaç adam var yeryüzünde?

Dar sokakta yokuş yukarı yürüyen efendim gözden kaybolunca kadar kapının önünde bunları düşündüm.

1. Romanslarda iyi giyiminden söz edilen bir kont. (Ç.N.)

Daha sonra fazla oyalanmadan içeri girdim, üst kata çıktım. O eski, simsiyah yatağı kaldırdım, testiyi kaptığım gibi nehre koştum. O sırada efendimi bir sebze bahçesinde yüzlerini şallarıyla örtmüş iki kadınla oldukça samimi bir şekilde sohbet ederken gördüm. Bu gibi kadınların sayısı az değildi, yaz sabahlarında serinlemek için nehir kıyısına yanlarında yiyecek götürmeden kahvaltıya gitmek gibi bir alışkanlıkları vardı. Nehir kıyısında kendilerine yiyecek bir şeyler ısmarlayacak olan bir beyefendiyi bulacaklarından emindiler nasıl olsa.

İşte size söylediğim gibi, efendim kadınlara aşk sözcükleri sarf ediyordu ve söyledikleri neredeyse Ovidius' unkinden[1] daha cüretkârdı. Efendimin giderek kıvama geldiğini gördüklerinde hiç sıkılmadan, karşılığını malum şekilde verecekleri bir öğle yemeği ısmarlamasını istediler ondan. Efendimi, duyguları dolup taşmakla beraber kesesinin bomboş oluşundan ötürü bir anda soğuk terler bastı, yüzü renkten renge girdi. Bu sohbetten rahatsızlık duymaya, utanıp sıkılmaya başlayınca bir sürü geçersiz mazeret uydurmak zorunda kaldı. Kadınlar yılların verdiği deneyimle sorunun ne olduğunu anladı ve onu orada bırakıp gittiler.

Bense bulduğum lahana köklerini kahvaltı niyetine yiyordum; efendim beni görmesin diye hemen eve döndüm. Bir uşağın yapması gerektiği gibi evi süpürmeyi düşündüm, fakat süpürge ya da benzeri bir şey bulamadım. Ne yapacağım diye düşünürken o akşam yemek için bir şey getirir umuduyla efendimi beklemeye karar verdim.

Ama boş yere umutlanmıştım. Saat ikiye geliyordu, açlıktan midem zil çalıyordu, kapıyı kapattım ve anahta-

1. Publius Ovidius Naso (MÖ 43-MS 17): Romalı şair. Terk edilmiş kadınları, mitolojik konuları ele alan aşk şiirleriyle tanınır. (Ç.N.)

rı söylediği yere bıraktım. Kendi işime, yani dilenciliğe geri döndüm. Ağlamaklı ve acıklı bir sesle, ellerim göğsümün üzerinde, Tanrı'nın adını dilimden düşürmeden kapı kapı dolaşıp dilenmeye başladım. Bu benim en iyi yaptığım meslekti ve bana kör efendimden kalmıştı. Onun dilencilik okulunun en başarılı öğrencisiydim. Bu işte o kadar ustaydım ki, her ne kadar şehir halkı pek hayırsever değilse ve hasat o yıl bol olmasa da saat henüz dörte gelmeden bir sürü ekmeği mideme indirmiş, bir o kadarını da yanıma almayı başarabilmiştim. Eve dönerken bir sakatatçıya uğradım ve oradaki kadınlardan birinden bir parça et istedim; o da bana pişmiş dana paçası ve biraz haşlanmış işkembe verdi.

Eve döndüğümde efendim çoktan gelmişti, pelerinini güzelce katlamış, her zaman olduğu gibi taştan sıranın üzerine koymuştu. Avluda bir aşağı bir yukarı geziniyordu, içeriye girdiğimi görünce yanıma geldi, onu o halde görünce geç kaldığım için azar işiteceğimi düşünürken umduğum başıma gelmedi. Sadece bana nereden geldiğimi sordu.

"Efendim," dedim, "saat ikiye kadar evdeydim; fakat sizin gelmediğinizi görünce şehre inip hayırsever insanlardan yardım istedim, işte bu gördüklerinizi bana verdiler."

Ceketimin eteğinde taşıdığım ekmekleri ve etleri ona gösterdim; onları görünce yüzünü bir mutluluk kapladı.

"Aslında ben de seni yemeğe bekliyordum ama gelmediğini görünce tek başıma yedim. Fakat iyi yapmışsın Lázaro, Tanrı rızası için dilenmek çalmaktan çok daha iyidir. Yalnız sana hatırlatmak istediğim bir şey var; hiç kimse benimle birlikte yaşadığını bilmemeli çünkü burada söz konusu olan benim itibarım. Zaten bu şehirde çok az insan tarafından tanındığımdan bunun etrafa yayılacağını sanmıyorum, keşke buraya hiç gelmeseydim!" dedi.

"Bu konuda hiç endişeniz olmasın efendim; ne birisi

bana bir şey sorma gereği duyacak ne de ben kimseye bir şey anlatacağım," dedim.

"Haydi köftehor, ye şimdi yemeğini," dedi, "Tanrı yardım ederse çok yakında her şeyin üstesinden geleceğiz. Doğrusu bu eve taşındığım zamandan bu yana hiçbir şey yolunda gitmedi; bu ev lanetlenmiş olmalı. Biliyor musun bazı evler uğursuzdur ve içinde yaşayan insanlara da bu uğursuzluğu bulaştırır. Bu ev de hiç şüphesiz onlardan biri olmalı. Sana şu kadarını söyleyeyim, bu ayın sonuna kadar buradan taşınmış olacağım, ondan sonra bedava kal deseler bir dakika bile durmam."

Taş sıranın ucuna oturdum ve yemeye başladım fakat bir pisboğaz gibi görünmek istemediğimden ekmeğimden ve haşlanmış işkembelerden sadece birer ısırık aldım, arada bir fark ettirmeden zavallı efendime bakıyordum, tabak görevi gören ceketimin eteğinden gözlerini ayıramıyordu. Tanrı yardımcısı olsun; çünkü bu durum daha önce birçok defa başıma geldiğinden, hatta şimdilerde de bunu yaşadığımdan neler hissettiğini anlayabiliyordum. Onu davet etmeyi istiyordum ama daha önce yemek yediğini söylediği için davetimi kabul etmeyebilirdi. Bir gün önceki gibi kendiliğinden gelmesini ve böylece işimi kolaylaştırmasını arzu ediyordum, üstelik o sırada yiyecek çoktu ve benim de fazla iştahım yoktu.

Tanrı benim ve onun dileklerini kabul etmiş olacak ki, yemeye başladığımda çevremde dolaşıyordu, sonunda yavaşça yanıma yaklaştı ve, "Lázaro," dedi, "hayatımda senin gibi iştahla yemek yiyen birini daha görmedim. İnsanın midesi tıka basa dolu olsa da senin yiyişini görünce iştahı kabarıyor."

İçimden, "Bir kurt kadar aç olduğundan, benim hareketlerim sana iştah açıcı geliyor," dedim. Yine de cesaretini artırmasına yardımcı olmak istediğimden ve o da bunun için bir zemin hazırladığından şöyle dedim:

"Senyor, iyi malzemelerden güzel yemekler ortaya çıkar, bu ekmekler çok taze, dana paçası da o kadar iyi pişmiş ve baharatlanmış ki, bu yemeğin kokusunu alıp da ağzının suyu akmayacak birini düşünemiyorum."

"Dana paçası mı o?" diye merakla sordu.

"Evet, efendim."

"Dana paçasının dünyadaki en leziz şey olduğunu söyleyebilirim, onu sülün etine bile değişmem," dedi.

"Öyleyse bir tadına bakın efendim, ne kadar lezzetli olduğunu göreceksiniz," dedim. Birkaç et parçasıyla en beyazlarından üç-dört parça ekmeği ona ayırdım; yanıma oturup yemeye başladı, her kemiği tazı gibi büyük bir iştahla kemiriyordu.

"Bu leziz yemek sarmısak sosuyla hazırlanmış," dedi.

"Yemeğe en çok lezzet katan sos açlıktır," dedim içimden.

"Tanrım, o kadar lezzetli ki, sanki bütün gün boyunca ağzıma tek bir lokma koymamış gibi hissettim kendimi," dedi.

"Bakalım bu işin sonu nereye varacak?" dedim içimden.

Benden su testisini getirmemi istedi; nehirden getirdiğim gibiydi, içinden su eksilmemişti, bu da efendimin o gün yemek yemediğini gösteriyordu. Suyumuzu içtikten sonra mutlu bir şekilde yatmaya gittik.

Lafı fazla uzatmak istemiyorum, bu şekilde sekiz-on günümüz geçti. Her sabah erkenden huzur içinde uyanan köftehor efendim, sokaklarda avare avare dolaşarak hava alırken, zavallı Lázaro ise yiyecek bir şeyler bulmak için çırpınıyordu.

Sık sık başıma gelen felaketleri, eziyetleri düşünüyordum. Hizmet ettiğim o korkunç iki eski efendimden daha iyisini bulabilme umuduyla kaçmış ama şimdi beterin beteriyle karşılaşmıştım. Onun bana yiyecek ver-

mesi gerekirken, aksine ikimizin karnını ben doyuruyordum. Bütün bunlara rağmen onu seviyordum çünkü bana verecek bir şeyi olmadığını, elinden daha da fazlasının gelmediğini biliyordum. Bu yüzden de ondan nefret etmeyip sadece ona acıyordum. Öyle ki çoğu kez onun karnını doyurmak için ben aç kalıyordum.

Bir sabah geceliğiyle yataktan kalktı, tuvalet ihtiyacını gidermek için evin üst katına çıktı. Ben de onunla ilgili ufak tefek şüphelerimi ortadan kaldırmak için yatağın başucuna astığı pantolonunun ve ceketinin ceplerini karıştırdım. Defalarca katlanmış, kadifeden bir para kesesi buldum. Fakat içinde bir tek *blanca* bile yoktu. "Bu adam fakir," dedim, "fakir biri sahip olmadığı bir şeyi başkalarına veremez, halbuki o aç gözlü kör efendim ve o varyemez, sefil papazın durumları farklıydı, ikisinin de elinin altında yiyecek olmasına rağmen beni açlıktan öldürüyorlardı, bu yüzden onlardan nefret ediyordum, şimdiki efendim için ise sadece acıma hissi duyuyorum."

Tanrı şahidimdir ki, bugün gösterişli giyinen, caka satarak yürüyen o asilzadelerle karşılaştığımda acaba onların da benim efendim gibi bir yaşam sürüp sürmediklerini düşünmekten kendimi alamıyorum. Yoksul olmasına karşın, sözünü ettiğim nedenlerden ötürü diğerlerinden daha çok ona hizmet etmekten mutluluk duyuyordum. Onda beni rahatsız eden tek şey aşırı kibirli oluşuydu. Yeryüzüne inip gerçeklerle yüzleşse çok iyi olurdu. Ama onun yapısı böyleydi, o ve onun gibileri için bu bir kural gibiydi, ceplerinde metelikleri olmasa da, dış görünüşlerine özen göstermeleri gerekiyordu. Tanrı onları ıslah etmediği sürece bu kötü huylarıyla birlikte ölene dek yaşayacaklardı.

İşte böyle yaşayıp gidiyorduk ama kör talihim bu yaşamın da uzun sürmesini anlaşılan istemiyordu. O yıl kuraklık sebebiyle az hasat elde edilince belediye meclisi oranın yerlisi olmayan tüm yoksulların şehri terk et-

mesi için bir karar aldı. Karar uyarınca dilenirken yakalananların kırbaç cezasına çarptırılacağı tellal vasıtasıyla duyuruldu. Duyurdukları cezayı gerçekten de uyguluyorlardı, o günden bu yana dört gün geçmişti ki, şehrin belirli yerlerinde kırbaçlanmak üzere dilencilerin topluca götürüldüklerini gördüm. Onları görünce o kadar çok korktum ki bir daha dilenmeye cesaret edemedim.

Bundan sonrasını siz tasavvur edin, evimizde tam bir ölüm sessizliği hâkimdi. Çevremiz, komşularımız hepsi de derin bir sükûnet içine gömülmüştü. İki-üç gün ağzımıza ne bir lokma koyduk ne de tek bir kelime ettik. Evlerinde pamuk ipliği eğirerek şapka yapan birkaç yaşlı kadın komşumuz vardı, onlarla dostluk kurmuştum, her ne kadar varlıklı olmasalar da yiyeceklerini benden esirgemeyip hayatta kalmamı sağladılar.

Kendimden ziyade sekiz gündür ağzına tek bir lokma koymayan efendim için üzülüyordum. Evde yiyecek hiçbir şey yoktu ve onun ne yediğine, nereye gittiğine dair en ufak bir fikrim bile yoktu. Onu öğle vakti, sokakta yokuş aşağı, her zamanki kibirli tavrıyla gelirken bir görmeliydiniz. Açlıktan tıpkı bir tazıya dönmüştü; ama o saçma kibrini bırakmaya pek niyetli görünmüyordu, ağzına kürdan niyetine bir saman çöpü almıştı, sanki etli bir yemek yemiş gibi onunla dişlerini karıştırıyordu; içinde yaşadığımız evden yakınarak kapının önünde belirdi:

"Bu ev hepimize kötü şans getiriyor. Gördüğün gibi ne kadar keder verici, iç karartıcı ve karanlık. Bu evden kurtulmak için ay sonunun gelmesini sabırsızlıkla bekliyorum," dedi.

Biz yine sefalet ve yokluk içinde hayatta kalma mücadelesi verirken, nasıl oldu bilmiyorum, bir gün zavallı efendimin eline bir *real* geçti, sanki Venedik hazinesini bulmuş gibi sevinçle eve geldi. Yüzünü aydınlatan büyük bir tebessümle şöyle dedi: "Haydi, Lázaro al şunu, artık

Tanrı bize yardım elini uzattı, şeytanın bacağını kırdık! Git bize yiyecek bir şeyler getir, ekmek, şarap satın al. Sevineceğin bir haber vereyim sana, başka bir ev kiraladım. Bu köhne evde daha fazla yaşamak zorunda kalmayacağız, sadece bu ayın sonunu bekleyeceğiz. Bu eve de, temeline ilk taşı koyana da lanet olsun! Tanrı biliyor ki buraya taşındığımdan bu yana ne bir yudum şarap içtim ne bir lokma et yedim ne de huzurlu bir gün geçirdim. Öylesine kasvetli ve karanlık, öylesine sefil bir ev ki! Haydi, haydi, çabuk ol! Bu akşam krallara layık bir ziyafet çekelim kendimize." Testiyi ve *real*'i kaptığım gibi meydana gitmek üzere sokağa çıktım. Yokuş yukarı sevinçten uçarak gidiyordum. Ama kaderim bir kere böyle çizilmişti, ne zaman başıma güzel bir şey gelse ardından bir aksilik de geliyordu. Dediğim gibi de oldu. Sokakta yürürken, bir yandan bu parayı nasıl yararlı bir şekilde harcayabilirim, diye düşünüyor diğer yandan da efendimi paraya kavuşturduğu için Tanrı'ya defalarca şükrediyordum. Hiç ummadığım bir anda karşıma bir cenaze alayı çıktı, bir grup rahip ve insan bir sedye üzerinde bir ölüyü taşıyorlardı.

Onlara yol vermek için duvara doğru yaslandım, cenazenin bir adım gerisinden bir kadın geliyordu, matem elbiseleri giydiğinden ölenin karısı olduğu anlaşılıyordu, ona diğer kadınlar eşlik etmekteydi, merhum kocasının ardından ağlayarak şöyle haykırıyordu: "Kocacığım, sevgili eşim... Seni nereye götürüyorlar böyle? Bir daha yiyip içmeyeceğin, matemin, kederin ve karanlığın hâkim olduğu bir eve götürüyorlar!"

Bu feryatları duyar duymaz, dünyalar başıma yıkıldı sandım, dehşet içerisinde haykırdım: "Aman Tanrım! Bu ölüyü bizim eve götürüyorlar!"

Alışverişe gitmekten vazgeçtim, kalabalığı yarıp olabildiğince hızlı bir şekilde eve koştum, eve girer girmez

kapıyı sertçe kapattım. Efendime telaşla sarıldım ve benimle beraber kapıya dayanarak içeriye girmelerine engel olmasını istedim. Neler olup bittiğine bir anlam verememişti, şaşkınlık içinde sordu: "Ne oldu çocuk? Niçin bağırıyorsun? Neden kapıyı böyle telaşla kapattın?"

"Ah efendim, bana yardım edin, evimize bir ölüyü getiriyorlar!" dedim.

"Sen neden bahsediyorsun?"

"Sokağın yukarısında bir cenaze alayıyla karşılaştım, ölenin karısı şöyle diyordu: 'Kocacığım, sevgili eşim... Seni nereye götürüyorlar böyle? Matemin, kederin, karanlığın evine, yemenin içmenin olmadığı bir yere!' İşte efendim onu buraya getiriyorlar!" dedim.

Aslında o sırada efendim her ne kadar tebessüm edecek durumda dahi olmasa da, söylediklerimi duyunca kahkahalarla gülmeye başladı ve o kadar çok güldü ki uzunca bir süre tek kelime bile edemedi. Ben de o sırada içeriye girmelerine engel olabilmek için kapının tokmağını sıkıca tutuyor, kapıyı tüm gücümle itiyordum. Cenaze alayı geçip gitmesine rağmen, onu bizim evimize getireceklerine dair hâlâ bir korku duyuyordum. Gülmekten yorulan ve karnının acıktığını hisseden efendim bana şöyle dedi: "Lázaro, o dul kadının söylediklerine bakılırsa ölüyü buraya getirmelerini düşünmekte haklısın. Fakat sandığın gibi olmadı. Her şey geçti. Haydi, şu kapıyı aç ve yiyecek bir şeyler almaya git."

"Lütfen efendim, bırakın da cenaze alayı köşeyi döndükten sonra gideyim." Sonunda efendim bana doğru geldi, beni bir kenara iterek kapıyı zorla açtı ve beni dışarıya çıkardı. Yemek almak için yolda yürürken hâlâ cenaze alayının korkusunu içimde hissediyordum. O gün güzelce yemek yememize rağmen ben yediklerimden bir tat alamadım; huzursuzdum ve sonraki üç gün boyunca da yüzümün rengi yerine gelmedi. Efendim ise o

gün nasıl korktuğumu her hatırlayışında tebessüm etmekten kendini alamıyordu.

Böylelikle meteliğe kurşun atan bu kibirli efendimle birkaç gün daha geçirdim. Onun bu topraklara neden geldiğini öğrenmek için can atıyordum. Onu tanıdığım ilk günden beri buraya ait olmadığını biliyordum; çünkü hiç kimseyi tanımıyor, kasabadaki insanlarla arkadaşlık etmiyordu. Nihayet aklımı sürekli kurcalayan bu sorunun yanıtını aldım. Bir gün yemek sırasında halinden oldukça memnun görünen efendim bana sahip olduklarından ve yaşam şeklinden bahsetmeye başladı. Memleketinin Eski Kastilya[1] olduğunu ve orayı terk etmesinin tek sebebinin kendisinden bir gömlek daha yüksek mevkideki bir komşusuna şapkasını çıkararak selam vermek istemeyişiydi.

"Efendim, eğer o adam söylediğiniz gibi sizden daha yukarıda ise şapkanızı ilk olarak sizin çıkarmanızda bence hiçbir sakınca yok. Üstelik onun da şapkasını çıkarıp selamınıza karşılık verdiğini söylemediniz mi?"

"Evet, o bir soylu ve benim üstümdeki bir sosyal sınıfa ait, ayrıca verdiğim selama her defasında şapkasını çıkararak karşılık veriyordu; fakat kim bilir kaç kez ona ilk olarak ben selam verdiysem de, o bir kez olsun benden önce davranıp şapkasını çıkarmadı."

"Bence efendim bu öyle üzerinde pek durulacak bir şey değil, özellikle benden büyük ve daha zengin insanlar söz konusu olduğunda," dedim.

"Sen henüz bir çocuksun," diye cevap verdi, "şerefle ilgili konuları anlayamazsın. Haysiyet insanların geride bıraktıkları tek servetleridir. Gördüğün gibi, ben bir silahtarım ama Tanrı şahidim olsun ki, eğer yolda bir kontla

1. İber Yarımadası'nın ortasında geniş bir bölgedir. (Ç.N.)

karşılaşırsam ve bana şapkasını düzgünce çıkarıp selam vermezse, onunla bir daha karşılaştığımda gördüğüm ilk eve sanki orada işim varmış gibi gireceğim ya da bana yaklaşmadan önce sırf ona selam vermemek için kaldırım değiştireceğim. İşte görüyorsun ya gerçek bir soylu, Tanrı ya da kraldan başka hiç kimseye borçlu değildir, insan kendine olan saygısını bir an bile olsun kaybetmemelidir. Yine hatırlıyorum, memleketimde bir gün bir memurla benzer bir durumdan ötürü tartışmıştım, neredeyse yakasına yapışacaktım, çünkü ne zaman onunla karşılaşsam bana, "Tanrı sizi korusun!" diyordu. Ona, "Seni adi adam, niçin böyle saygısızsın? Kim oluyorsun da bana Tanrı sizi korusun diyorsun?" diye bağırdım. O günden sonra beni nerede görse şapkasını çıkararak selam verdi ve benimle konuşması gerektiği gibi konuştu.

"İyi ama, Tanrı sizi korusun diyerek bir başkasını selamlamak yanlış bir davranış mıdır?" diye sordum efendime.

"Sen teşrifata dair hiçbir şey bilmiyorsun," dedi. "Bu söz sıradan insanları selamlarken kullanılır; fakat benim gibi soylu birisiyle karşılaşıldığında en azından, 'Zatıâlinizin ellerinden öperim,' ya da 'Efendimizin ellerinden öpüyorum,' gibi sözlerle selamlamak gerekir ki, bunu ancak gerçekten asilzade olan biri bilir. Böylece oradan ayrılarak, sürekli bana, 'Tanrı sizi korusun,' diyen birisine katlanmak zorunda kalmadım. Ben kraldan başkasının bu sözü bana söylemesine tahammül edemem."

"Seni köftehor seni," dedim içimden, "kimsenin Tanrı sizi korusun demesine izin vermediğin için daima acınacak durumdasın."

"Dahası," diye anlatmaya devam etti, "ben o kadar da fakir değilim, kendi memleketimde, doğduğum yer olan Costanilla de Valladolid'e on altı fersah uzaklıktaki bir yerde iyi bir ev inşa edilmeye uygun bir arsam var.

Arsanın değeri en azından iki yüz bin *maravedi* eder. Ayrıca bir güvercinliğim var, eğer harap vaziyette olmasaydı orada her yıl en az iki yüz güvercin yetiştirilirdi. Bunlardan başka sözünü etmediğim daha bir sürü şeyim var. Bu şehre kendisine hizmet edeceğim iyi bir senyor bulmak umuduyla gelmiştim fakat hiçbir şey beklediğim gibi olmadı. Kilise üyelerinden, rahiplerden birçok insanla tanıştım; ama hepsi de çok katı kuralları olan dediği dedik insanlardır, onlara hizmet etmek çok zor bir iştir. Bazı değersiz şövalyeler sağ kolları olmamı istediler ama onlara da hizmet etmek kolay değildir; çünkü hizmetinde çalışanları emirleriyle insanlıktan çıkarıp bir kuklaya çevirirler. En küçük bir hatada, "Yolun açık olsun!" diyerek işine son verirler. Çoğu zaman maaşlar gecikmeyle ödenir; verdiğin hizmetin karşılığını boğaz tokluğuna aldığın da olur. Ne zaman döktüğün alınterinin karşılığını isteyecek olsan, eski püskü bir ceket ve pelerin vermeye kalkışırlar. Soylu birisiyle çalışıyor olsan bile bu eziyet böyle devam eder. Sence daha büyük senyorlardan birine hizmet etme ve onu memnun etme şansına sahip değil miyim? Tanrı izin verir de onlardan biriyle tanışırsam, onun en sadık adamı olacağımdan eminim; onu da diğerlerinin yaptığı gibi memnun etmesini iyi bilirim çünkü yalan söylemekte üzerime yoktur; hiç komik olmasa da yapacağı tüm şakalara kahkahalarla gülerim. Onu mutsuz edecek hiçbir haberi vermem. Sözlerim ve yaptıklarımla ona saygıda kusur etmem. Eğer yaptıklarımın kadrini bilmezse, bunun için üzülecek değilim; fakat onun için nasıl uğraştığımı fark etmesi için çaba sarf ederim. Hizmetkârlardan birisine kızacak olursa onun öfkesini alevlendirecek birkaç küçük şeyden bahsederim. Komşularının hayatlarını didik didik eder, her şeyi koşup ona yetiştiririm. Onu memnun edebilecek daha birçok hizmette bulunurum; bugünlerde saraylar-

da bunlar geçerli. Soylu insanlar evlerinde erdemli insanları görmekten hoşlanmazlar, onlardan nefret ederler, hatta onlara 'budala' derler. İşte sana anlattığım gibi kurnaz insanlar bugünlerde bu taktikleri uyguluyorlar. Fakat benim kör talihim böyle soylu birini bulmama izin vermiyor."

Bu şekilde, efendim bana yüzüne bir türlü gülmeyen talihinden ve saygıdeğer kişiliğinden uzun süre bahsedip durdu. Tam o sırada kapı çalındı, açtığında içeriye bir adam ile yaşlı bir kadın girdi. Adam evin, kadın ise yatağın sahibiydi; evin ve yatağın kirasını istemeye gelmişlerdi. Hesap yaptılar ve efendimin bir yılda bile kazanamayacağı bir miktarı iki aylık kira olarak istediler. Sanırım bu para on iki ya da on üç *maravedi* kadardı. Efendim yanında bozuk para olmadığını, meydana altın bozdurmaya gideceğini söyleyerek mümkünse akşam tekrar gelmelerini istedi. Ama gidiş o gidiş, bir daha geri gelmedi. Ev sahipleri akşamüzeri tekrar geldi fakat efendim hâlâ eve dönmemişti. Gece karanlığı çökmüştü, evde yalnız kalmaktan korktuğum için komşu kadınların evine gittim ve durumumu anlattım, onlar da geceyi orada geçirmeme izin verdiler.

Ertesi gün ev sahipleri tekrar gelip efendimin nerede olduğunu komşu kadınlardan sordular çünkü kapıyı çalmışlar ama açan olmamıştı. Kadınlar onlara, "Bu çocuk onun hizmetkârı, bu da evin anahtarı," dediler.

Bana efendimin nerede olduğunu sordular; ben de onlara nerede olduğunu bilmediğimi, para bozdurmaya gittiğinden beri kendisini görmediğimi, hem onları hem de beni de terk etmiş olabileceğini söyledim. Söylediklerimi duyunca telaşlandılar ve bir icra memuru ile bir kâtip getirmek için oradan ayrıldılar. Kısa bir süre sonra onlarla birlikte geri geldiler; anahtarı aldılar, benim de gelmemi istediler, kadınları da şahit olarak çağırdılar ve

kapıyı açtılar. Alacaklarına karşılık olarak evdeki eşyalara haciz koymak için içeri girdiler. Bütün evi gezdiler ama daha önce size söylediğim gibi tamtakır buldular.

"Efendinin mal varlığına ne oldu? Sandıkları, halıları, perdeleri, diğer eşyaları nerede?"

"Bunlardan benim haberim yok," diye cevapladım.

"Hiç kuşkusuz dün gece tüm eşyaları toplayıp başka bir yere götürmüş olmalılar," dediler. "Memur bey, bu çocuğu tutuklayın, eşyaların yerini muhakkak biliyordur."

Bunun üzerine icra memuru yakama yapışıp şöyle dedi:

"Bak çocuk, eğer efendinin nerede saklandığını söylemezsen seni hapse atarım."

Daha önce kendimi hiç bu kadar kötü hissetmemiştim. Her ne kadar daha önce birçok kez yakama yapışanlar olduysa da, hiçbiri bu adam kadar sert davranmamıştı. Çok korkmuştum, ağlayarak soracakları bütün soruları cevaplayacağımı söyledim. "Pekâlâ, öyleyse tüm bildiklerini anlat ve sakın korkma," dediler.

Kâtip taş sıranın üzerine oturdu ve efendimin sahip olduğu malların listesini çıkarmak için sorular sormaya başladı. "Beyler, efendimin bana dediğine göre çok güzel bir arsası ve harap bir güvercinliği var," dedim.

"Çok güzel! Bu kadarı alacağımızı karşılamaya yeter, değerinin ne kadar olduğu önemli değil," dediler. "Peki şehrin hangi bölgesinde bunlar?" diye beni sorgulamaya devam ettiler.

"Kendi memleketinde," dedim.

"İşler çatallaşmaya başladı," dediler, "peki memleketi neresi?"

"Bana Eski Kastilya'dan olduğunu söylemişti."

Kâtip ve icra memuru kahkahalarla güldüler ve "Gerçekten borcu ödemeye yetecek kadar çok malı varmış," dediler.

Orada bulunan komşular araya girip, "Beyler, bu yalnızca masum bir çocuk," dediler, "o asilzadeyle sadece birkaç gündür birlikteydi, sizin bildiğinizden daha fazlasını bilmiyor, ufaklık bazen evimize açlıktan bitap bir halde gelirdi; biz de ona Tanrı rızası için yiyeceklerimizden verirdik, geceleri de onun yanına uyumaya giderdi."

Masum olduğum anlaşılınca beni serbest bıraktılar. Memurlar ev ve yatak sahiplerinden haciz işlemleri karşılığı olarak ücretlerini isteyince hararetli bir tartışma başladı. Alacaklılar haczin gerçekleşmemesi sebebiyle ödeme yapmak zorunda olmadıklarını, memurlar ise buraya gelmek için daha önemli bir işi bıraktıklarını söylediler.

Uzun bir süre tartıştıktan sonra memurlar yaşlı kadının battaniyesine el koymaya karar verdiler ve alacaklılarla yüksek sesle tartışarak oradan uzaklaştılar. Aralarındaki tartışma nasıl bitti bilmiyorum. Yıpranmış olmasına rağmen defalarca kullanılan o eski battaniye için sanırım artık emekliye ayrılma zamanı gelmişti.

İşte bu şekilde, zavallı üçüncü efendim de beni terk etmişti. O anda kör talihimin değişmediğinin bir kez daha farkına vardım. Ama burada ters olan bir şey vardı; genellikle hizmetkârları efendilerini terk ederdi, bense tabanları yağlayan efendim tarafından terk edilmiştim.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Lazarillo'nun bir keşişin hizmetine girişi

Dördüncü kez bir efendi aramak zorundaydım; sonunda bulduğum kişi, bir tarikata mensup gezginci bir keşişti. Daha önce sözünü ettiğim kadıncağızlar onun akrabası olduklarını söyleyerek ona gitmemi tavsiye etmişlerdi. Bu biraz değişik bir insandı, kilisenin korosunda yer almaktan nefret eder, manastırda yemek yemekten hiç hoşlanmazdı. Dışarıya çıkmayı, gezip dolaşmayı, insanları ziyaret edip dünyevi konular hakkında sohbet etmeyi seviyordu. Manastırdaki tüm topluluğun bir yılda eskiteceği ayakkabıyı o bir ayda eskitiyordu. Hayatımda sahip olduğum ilk ayakkabıyı bana o almıştı ama sekiz gün bile geçmeden parçalandı. Bu kadar çok dolaşmaya dayanamadım. Onu bu yüzden ve sözünü etmek istemediğim başka nedenlerle terk ettim.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Lazarillo'nun günahlardan arındırma belgesi satan birinin hizmetine girişi

Talihim, karşıma beşinci efendim olarak günahların affı için papa tarafından çıkarılan belgeleri[1] satan birini çıkardı. Hayatımda onun kadar düzenbaz ve utanmaz birisiyle karşılaşmadım. Hayal bile edemeyeceğiniz kadar çok belge satıyor ve bunun için de akla gelmedik hilelere başvuruyordu.

Günahlardan arındırma belgelerini tanıtmak amacıyla bir yere geldiğinde, önce o yerin rahiplerine bazı hediyeler takdim ederdi. Ama bunlar öyle değerli hediyeler değillerdi, genellikle Murcia ürünü bir marul, mevsimine göre bir-iki limon ya da portakal, bir şeftali, biraz kaysı veya armut olurdu. Bu şekilde din adamlarıyla iyi ilişki kurarak belgelerin onlar tarafından müminlere tavsiye edilmesini sağlıyor ve günahların kefareti için ödenecek parayı kolayca topluyordu.

Rahiplerin ne ölçüde eğitim almış olduklarını öğrenmek ilk işi oluyordu. Eğer o kasabanın papazı iyi Latince biliyorsa, herhangi bir hataya düşmemek için ağ-

1. Ortaçağ Avrupa'sında papanın neşrettiği, satın alanların öldükten sonra cennete gideceklerine inandıkları bir tür günah çıkarma belgesi. Katolik kilisesi, Yeniçağ başlarında harcamalarının artması üzerine bir bildiri yayımlamıştı, buna göre Hıristiyanlar günahlarından arınabilmek için kiliselere bağışta bulunmak zorundaydılar. (Ç.N.)

zından tek bir Latince kelime çıkmadan, kendinden emin bir şekilde, kibar bir Kastilya diliyle[1] konuşurdu. Eğer sözü edilen rahipler fazla eğitimli değillerse iki saat boyunca Latince konuşurdu; aslında konuştuğu dil Latince olmayıp onun bir taklidiydi; onu öyle konuşurken bir görseniz siz bile onu Aziz Tomas[2] zannederdiniz.

Eğer belgeler istediği gibi satılmazsa, bunu sağlamak için dürüst olmayan yollara başvuruyordu. Bütün düzenbazlıklarını anlatmak çok uzun zaman alacağından size sadece en gülünç olanlardan birkaç tanesini anlatayım.

Sagra de Toledo adındaki bir kasabada iki-üç gündür vaaz vermesine rağmen belgelerinden bir tane bile satmayı başaramamıştı. Bu durum üzerine aklına gelen şeytanca bir oyunu oynamaya karar verdi; ertesi sabah yeni bir konuşma yapmak için tüm kasaba halkını kilisede toplanmaya davet etti.

O gece akşam yemeğinden sonra, efendim ile icra memuru kâğıt oynuyorlardı. Oyun başladıktan bir süre sonra tartışmaya ve birbirlerine hakaret etmeye başladılar. Efendim icra memuruna hırsız, diğeri de ona hilekâr dedi. Bu suçlama üzerine efendim, oyun oynadıkları yerin kapısının yanındaki duvarda asılı olan mızrağı kaptı, icra memuru da belindeki kılıcı çekti. Kopan gürültü sebebiyle oraya üşüşen hanın müşterileri ve komşular birbirlerini öldürecek dereceye gelen iki adamı ayırdılar. İkisi de çok öfkeliydi, birbirlerine zarar vermek için kendilerini ayıranların elinden kurtulmaya çalışıyorlardı. Kargaşayı seyretmeye gelen insanlarla han dolup taşmıştı. Kavgacılar, halkın araya girerek kendilerini ayırması üzerine birbirlerine küfürler ve hakaretler yağdırmaya devam et-

1. İspanyolca. (Ç.N.)
2. Aquino'lu Tomas (1225-1274): İtalyan Dominiken din bilgini (Ç.N.)

tiler. İcra memuru efendime hakaret ediyor ve onun sattığı belgelerin sahte olduğunu söylüyordu.

Kasaba sakinleri onları bir türlü barıştıramayınca icra memurunu handan çıkarıp başka bir yere götürdüler. Efendim çok öfkeliydi, handakiler ve komşular onu yatıştırmaya çalıştılarsa da başarılı olamadılar; daha sonra odasına yatmaya gidince rahat bir nefes aldık.

Efendim ertesi sabah günün ilk ışıklarıyla kiliseye giderek belgelerin meziyetlerine dair vereceği vaazın halka duyurulması için çanların çalınmasını istedi. Kilisede toplanan kasaba halkı belgelerin sahte olduğundan bahsediyordu. İcra memuru tartışma sırasında sinirlenip ağzından kaçırdığında bunu duymuşlardı. İnsanların zaten onları almaya pek niyeti yoktu, almak isteyenler de bu söylenti yüzünden tamamen vazgeçmişlerdi.

Efendim kürsüye çıktı ve vaaz vermeye başladı; müminlere belgelerden yararlanmaları gerektiğini, kendilerine sağlayacağı fayda ve sevabı göz ardı etmemelerini söyleyerek satın almaları için onları teşvik etti. Vaazın en ateşli yerinde kilisenin kapısından içeriye icra memuru girdi, duasını ettikten sonra ayağa kalktı ve yüksek sesle şunları söyledi:

"Saygıdeğer beyler ve hanımlar, lütfen bir dakika beni dinleyiniz, daha sonra kimi isterseniz dinlersiniz. Buraya, şu anda size vaaz vermekte olan bu palavracı, düzenbaz adamla birlikte gelmiştim. Ona bu işte yardımcı olduğum takdirde kazanacağı parayı benimle paylaşmayı vaat etmişti. Ama vicdanım beni rahatsız edince sizlere her şeyi itiraf edip özür dilemeye karar verdim. Çok pişmanlık duyuyorum ve size sunulan belgelerin sahte olduklarını açıklıyorum. Ona inanarak sakın belge satın almayın. Bundan böyle bu sahtekârlığın dolaylı ya da dolaysız hiçbir şekilde bir parçası değilim. Şu andan itibaren işimi de bırakıyorum. Şayet bir gün bu adam

sahtekârlıktan yargılanacak olursa benim ona yardım etmediğime, onunla işbirliği yapmadığıma, aksine sizleri uyardığıma şahitlik edeceksiniz."

Orada bulunan bazı sofu vatandaşlar, bu skandalı önlemek için icra memurunu kiliseden dışarı atmak istediler fakat efendim onları bir el işaretiyle durdurdu ve ona engel olmamalarını, aksi takdirde aforoz edilerek cezalandırılacaklarını söyledi. İcra memurunun istediği her şeyi söylemesine izin vermelerini istedi. Böylece, icra memuru tüm ağzına geleni söylerken efendim sessizce sözlerini bitirmesini bekledi. Konuşması bitince eklemek istediği başka bir şey olup olmadığını sordu.

İcra memuru da, "Aslında sahtekârlığın hakkında söylenecek çok şey var ama şimdilik bu kadar," diye cevap verdi.

Efendim vaaz kürsüsünde diz çöktü, ellerini dua etmek için havaya kaldırıp yukarılara bakarak şöyle dedi:

"Yüce Efendimiz, kendisinden hiçbir şey gizlenmeyen, tüm sırların açığa çıkmasını sağlayan, hiçbir şeyin kendisi için imkânsız olmadığı, her şeye kadir yüce Tanrım, sen gerçeği biliyorsun ve ne kadar haksız yere hakarete uğradığımı görüyorsun. Onun bana yaptığı şeyler için, nasıl ki Sen, biz kullarını affediyorsan ben de onu affediyorum. Ne dediğini, ne yaptığını bilmeyen o densizi benim yüzümden cezalandırma. Fakat Sana karşı işlediği günahı asla görmezden gelme, bunun için Sana yalvarıyorum, adalet adına bunu istiyorum. Çünkü kutsal belge satın almaya niyetlenmiş olanlardan biri eğer o adamın yalanlarına inanıp satın almaktan vazgeçmişse, bu insanoğluna karşı verilmiş öyle büyük bir zarardır ki, Sana yalvarıyorum Tanrım, onun bu suçunu bağışlama. Şayet icra memurunun söyledikleri doğruysa, yani düzenbazlığı ben yapıyorsam, öyle bir mucize göster ki, bu vaaz kürsüsü benimle birlikte yerin yedi kat dibine bat-

sın ve bir daha asla gün yüzüne çıkmayayım. Ama benim söylediklerim doğruysa şeytanın günaha soktuğu o adamı şimdi cezalandır ki, burada bulunanlar onun bir günahkâr olduğunu anlasınlar."

Efendim duasını yeni bitirmişti ki, icra memuru bir feryat koparark yere düştü, düşerken öyle büyük bir gürültü çıkarmıştı ki, bütün kilise adeta inledi. Adam ağzından köpükler çıkarırken, yüzünü buruşturup tuhaf hareketler yapıyor ve yerde bir o yana bir bu yana yuvarlanıyordu.

Gürültü patırtıdan kimsenin dediği anlaşılmıyordu. Bazıları bu olup bitenden oldukça ürkmüşlerdi. Kimileri, "Tanrı onu bağışlasın," derken kimileri de, "bunu hak etti, o yalancının teki," diyorlardı.

Kalabalığın içinden birkaç kişi korkudan ödleri patlayarak icra memurunun yanına yaklaştı ve onu kollarından tutmaya çalıştılar. İcra memuru kudurmuş gibi yanına yaklaşanlara yumruklar savuruyordu. Diğerleri de bacaklarından tutmaya çalışıyordu. İnatçı bir katır kadar sert tekmeler atan adamı uzun süre sonra zapt etmeyi başardılar; üzerinde neredeyse on beşten fazla adam vardı ama çok dikkatli olmak zorundaydılar, yoksa her an yüzlerine bir tekme yiyebilirlerdi.

Bütün bunlar olurken vaaz kürsüsünde diz çökmüş, ellerini ve gözlerini gökyüzüne çevirmiş olan efendim, ilahî bir inançla kendinden geçerek dua ediyor ve gürültü ve kargaşaya aldırış etmiyordu.

İyi niyetli birkaç kişi derin bir vecde kapılmış olan efendimi kendine getirmek amacıyla onun yanına gelerek seslendiler. Son nefesini vermekte olan zavallı adama yardım elini uzatmasını istediler. Geçmişte olanları ve sarf edilen kötü sözleri unutmasını istiyorlardı; Tanrı zaten ona gereken dersi vermişti. Ondan icra memurunu çektiği acılardan kurtarabilmenin bir yolunu biliyorsa

bunu yapmasını rica ettiler. Bunu Tanrı aşkına yapmalıydı; onlar gerçek suçlunun kim olduğunu anlamışlardı; zira Tanrı'dan suçlunun cezalandırılmasını dilediği an bu isteği gerçekleşmişti.

Efendim bir rüyadan uyanırcasına icra memuruna ve etrafında toplanan kalabalığa baktıktan sonra sakin bir sesle şöyle dedi:

"İyi kalpli insanlar, kötülüğü Tanrı tarafından bu kadar bariz bir şekilde açığa çıkarılmış biri için şefaat etmemi benden istiyorsunuz fakat haklısınız, Tanrı bize kötülüğe kötülükle karşılık vermememizi, bize haksızlık edenleri bağışlamamızı buyurmuştur. Tanrı onu bağışlasın. Hepimiz onun için dua edelim; kutsal inanç yolundan sapan, günah işleyen bu adamı Tanrı belki affeder."

Vaaz kürsüsünden inerek onlara tüm kalpleriyle Tanrı'dan o günahkâr kulunu bağışlaması, ruhsal ve bedensel sağlığına kavuşturması, işlediği günahın affı ve içine giren şeytanın dışarıya çıkması için dua etmelerini istedi. Hep beraber mihrabın önünde diz çöktüler, rahiplerle beraber alçak bir sesle İncil okumaya başladılar. Efendim elinde bir haç ve kutsal su olduğu halde icra memurunun yanına geldi, ellerini gökyüzüne doğru kaldırdı ve gözlerini öylesine çok havaya dikti ki, neredeyse gözlerinin aklarından başka hiçbir şey görünmüyordu. Dinine bağlı biri gibi içtenlikle dua etmeye başladı. Bu duayla birlikte orada bulunanları da ağlattı, müminler Hz.İsa'nın çarmıha gerildiğinde çektiği ıstırabı anma toplantılarındaki gibi hüngür hüngür ağlıyorlardı. Bu günahkârın ölmesini değil, aksine hayatta kalmasını ve pişmanlık duyarak günahlarından arınmasını istediğinden, şeytanın yolunda epeyce ilerlemiş bu biçare kulunu bağışlaması için Tanrı'ya yalvarıyordu.

Duasını bitirince oradakilerden günahlardan arındırma belgelerini getirmelerini istedi, daha sonra belgelerden bir tanesini icra memurunun başının üzerine koy-

du. Günahkâr icra memuru yavaş yavaş kendine gelmeye başladı. Tamamen kendisine gelince efendimin ayaklarına kapanıp onu affetmesi için yalvardı. İçine girip onu esir alan şeytanın iki şey için kendisine emir verdiğini itiraf etti. Birincisi efendimle yaşadığı tartışma dolayısıyla ondan intikam almak istemesiydi; ikincisi ve en önemlisi de, belgelere karşı duyduğu nefret sebebiyle halkın günahlarının bağışlanmasına engel olmaktı.

Efendim onu affetti ve eskiden olduğu gibi arkadaşlıklarını sürdürdüler. Bu olaydan sonra kasaba halkı belgeleri satın almak için birbirleriyle yarışmaya başladı; kadın, erkek, çoluk çocuk, genç, yaşlı herkes öylesine büyük bir telaşla kapışıyorlardı ki, satılmadık bir tane bile kalmadı, kundaktaki çocukları için dahi almışlardı.

Bu olay sebebiyle efendimin ünü komşu kasabalara yayılmıştı, civardaki kasabalara vaaz vermeye gittiğinde, kiliseye adım atmamıza gerek kalmadan kasaba halkı belgeleri satın almak için kaldığımız hanın kapısına dayanıyordu. Böylece, efendim o çevrede ziyaret ettiğimiz yaklaşık on iki kasabada vaaz vermek zahmetine katlanmadan binlerce belge sattı.

Bu olaya şahit olduğumda bunu Tanrı'nın bir mucizesi sanmış ve herkes gibi ben de çok heyecanlanmıştım; ama daha sonra icra memurunun ve efendimin gülüşmelerini ve olayla ilgili alaycı konuşmalarını duyunca bu düzenbazlıkta ikisinin işbirliği yaptığını ve her şeyin madrabaz efendim tarafından tezgâhlandığını anladım.

Yine bir gün, adını vermek istemediğim bir başka kasabada efendim iki-üç kez belgelerin vasıflarını öven bir konuşma yapmasına rağmen kimse bir tane bile satın almadı. Durumu gören efendim ödeme için onlara bir yıl süre tanıdığı halde yine satın alan olmadı. İşlerin kesatlığı karşısında ne yapacağını kara kara düşünen efendim sonunda veda konuşması yapmak üzere halkı kilise-

ye davet etti. Konuşmasını bitirdikten ve kürsüden halka veda ettikten sonra, oradan inmeden önce yazıcıyı ve beni çağırarak heybeler içinde taşıdığımız belgeleri kürsünün ilk basamağına kadar getirmemizi istedi. Onları aldıktan sonra güler bir yüzle halka onar onar, yirmişer yirmişer atmaya başladı, onları atarken şöyle diyordu: "Alın kardeşlerim, alın. Tanrı rahmetini esirgemeyecek sizlerden, işlediğiniz bu sevapla Mağrip topraklarında tutsak olan Hıristiyanlar kurtulacak. Tutsakların kutsal dinimizden dönerek cehennem ateşinde yanmamaları için vereceğiniz sadaka ve edeceğiniz dualarla esaretten kurtulmalarına yardım edin. Ayrıca ruhları azapta olan ölmüşleriniz için de bu kutsal belgeleri alın."

Belgelerin Tanrı'nın rahmeti gibi bedavaymışçasına dağıtıldığını gören halk onlara kapışmaya başladı, kundaktaki bebekler ve ölmüşleri için, hatta hizmetçileri için bile almışlardı. İnsanlar belgeleri kapmak için öyle bir acele ve telaş içindeydiler ki, neredeyse üzerimdeki eski püskü ceketimi parçalayacaklardı. Bir saatin sonunda torbalarda tek bir belge kalmadığından yenilerini getirmek için tekrar hana gitmek gerekti. Belgelerin tamamı bitince efendim kendi yazıcısıyla belediyenin yazıcısından bir tutanak tutmalarını istedi. Kutsal belgeleri almak mutluluğuna kimlerin eriştiğini amirlerine bildirmek zorunda olduğunu söyleyerek alıcıların isimlerini ve ne kadar belge aldıklarını yazmalarını istedi. Hepsi de canı gönülden isimlerini kaç tane aldıklarını yazdırdılar. Liste tamamlandıktan sonra, başka bir yere gitmek zorunda olduğunu söyleyerek belediye reisinden iki binden fazla belgenin parasını bir yıl sonra halktan tahsil etmesini din uğruna yapılan bir hayır işi olarak rica etti. Bu iş de bittikten sonra huzurlu ve sevgi dolu olarak halka veda etti. Oradan ayrılmadan önce bazı kilise hizmetlilerinin kendisine yönelttiği, "Acaba bu belgelerin, ana-

ların rahminde olanlara da bir faydası dokunuyor mu?" şeklindeki soruya, kendisinin araştırmalarına göre bunun mümkün olmadığını, yine de bu konuyu kendisinden daha çok mürekkep yalamış din bilginlerine danışmalarının yerinde olacağını yanıtını verdi.

Böylece mutlu bir şekilde oradan ayrıldık. Ayrılırken efendim yazıcıya şöyle dedi: "Bu köylüler belgeleri bedava mı sandılar ne? Yılın sonunda bedeli onlardan talep edildiğinde yüzlerinin ne hale gireceğini doğrusu çok merak ediyorum. 'Dini bütün Hıristiyanım!' demek yetmez, ellerini ceplerine atarak hayır işlemeleri de gerekiyor. Her neyse sayelerinde çok sayıda esir özgürlüğüne kavuşacak."

Daha sonra Toledo'dan Mancha'ya doğru yol aldık ve uğradığımız bir kasabada belge almaya yanaşmayan çok inatçı insanlarla karşılaştık. Orada kaldığımız uzun zaman zarfında en fazla otuz belge sattık. Efendim masrafların çokluğu sebebiyle uğradığı zararı görünce belgeleri satmak için yine ince zekâsına başvurmak zorunda kaldı. Bir gün kilisede yaptığı bir konuşmadan sonra mihrabın yanına giderek oradan bronzdan yapılmış el büyüklüğünde bir haç getirdi. Mihrabın arkasında, içinde kor halinde kömürlerin bulunduğu bir mangal vardı, hava çok soğuk olduğundan onu ellerini ısıtmak için oraya koymuştu, kimse görmeden haçı mangaldaki kömürlerin üzerine yerleştirdi. Kilisedeki ayin sona erdiğinde sağ elinde bulunan bir mendille haçı aldı, diğer elinde de bir belge olduğu halde mihrabın son basmağına kadar inerek haçı öper gibi yaptı ve herkesin kendisi gibi haçı öpmesini istedi. Geleneğe uygun olarak önce belediye meclisi üyeleri haçı öpmek için birer birer gelmeye başladı. İlk gelen yaşlı bir üyeydi, kızgın haçı dudaklarına yaklaştırmasıyla bir feryat koparak geri çekilmesi bir oldu. O anda efendim, "Mucize, sayın belediye üyesi,

mucize!" diye bağırdı. Aynı durum sonraki yedi-sekiz kişinin de başına gelmişti, efendim her birinde, "Mucize beyler, mucize!" diyordu. Mucizeye tanık olan yeteri kadar yüzü yanmış kişi olduğunda artık öpmesi için haçı kimseye uzatmadı. Mihrabın son basamağına çıkarak orada inanılmaz şeyler söylemeye başladı. Tanrı mucizesini göstererek belge satın almaya yanaşmayan bu eli sıkı insanları cezalandırmıştı. İnsanların hayırsever olmamaları yüzünden ısınan bu haç piskoposluğun büyük kilisesine götürülerek orada kutsal emanet olarak muhafaza edilmeliydi.

Bu olaydan sonra belge almak için insanlar öyle bir acele ediyorlardı ki, isimleri yazmak için iki yazıcı ve diğer papazlar dahi yeterli olmuyordu. Sanırım o gün üç binden fazla belge satılmıştı. Oradan ayrılmadan önce efendim büyük bir saygı içinde haçı almaya gitti, haklı olarak onun altın değerinde olduğunu söylüyordu. Belediye meclisi üyeleri ve papazlar orada gerçekleşen mucizenin bir anısı olarak o kutsal haçı kendilerine vermesi için efendime rica ettiler. Ama o hiçbir şekilde buna yanaşmıyordu, sonunda çok fazla ısrar karşısında orada bırakmaya razı oldu, ama karşılığında daha eski ve daha büyük gümüşten bir haç almak kaydıyla. Dediklerine bakılırsa bu haç bir veya bir buçuk kilo çekiyordu.

Kârlı bir değiştokuş ve bereketli bir satım gerçekleştirmiş olmaktan dolayı gayet memnun bir şekilde oradan ayrıldık. Bu olayı benden başka kimse görmemişti, şarap bulmak için mihrabın arkasına bakarken efendimin hazırladığı tezgâhı görmüştüm. O anda beni gören efendim parmağını dudağına götürerek susmamı istemişti. Efendimin korkusundan işin aslını kimseye söylemedim. Ayrıca sonradan kurnaz efendim bu konuda bana yemin ettirdiğinden bugüne kadar kimseye gerçeği anlatmadım.

O sırada küçük bir çocuk olduğumdan bu oyunu

çok eğlenceli bulmuş ve kendi kendime, "Masum insanların arasında kim bilir onun gibi daha ne kadar sahtekâr var," diye söylenmiştim.

Sonuç olarak beşinci efendimle beraber olduğum dört ay zarfında, her ne kadar karnım din adamlarının davetleri sayesinde doyduysa da, çok yorucu bir şekilde çalışmak zorunda kaldım.

ALTINCI BÖLÜM

Lazarillo'nun bir rahip için çalışması

Daha sonra kısa bir süre bir ressama hizmet ettim, ona boyaları yapmada yardımcı oluyordum; fakat bunları yaparken de az sıkıntıya katlanmadım.

Delikanlılık çağına girdiğim o dönemlerde, günün birinde şehrin katedralinden içeriye girdim ve orada bulunan rahiplerden birisiyle anlaştım; kendisi bana bir eşek, dört tane su testisi ve bir de kırbaç verdi. Böylelikle tüm şehri dolaşarak su satmaya başladım. Bu benim iyi bir yaşam sürebilmem için attığım ilk adımdı, artık eskisi gibi sefalet çekmiyordum. Her gün patronuma otuz *maravedi* veriyor, cumartesi günleri ise kendim için çalışıyordum. Haftanın diğer günleri eğer kazandığım para otuz *maravedi*'yi geçerse üstü bana kalıyordu. Bu işte öylesine ustaydım ki, yaklaşık dört yılın sonunda sabırla biriktirdiğim parayla ikinci elden uygun kıyafetler edindim. Keten bir ceket, kolları pilili bir gömlek, biraz aşınmış bir pelerin ve Cuéllar'da imal edilen, modası geçmiş kılıçlardan bir tane satın aldım.

Bir beyefendi gibi giyindikten sonra patronuma gidip artık bu işte çalışmak istemediğimi ve eşeğini geri almasını söyledim.

YEDİNCİ BÖLÜM

Lazarillo'nun bir icra memurunun hizmetine girişi

Rahip için çalışmayı bıraktıktan sonra mahkemede görevli bir icra memurunun yanında çalışmaya başladım. Fakat işimiz çok tehlikeli olduğundan onun yanında uzun süre kalmayı doğru bulmadım. Özellikle bazı borçlular bir gece benim ve patronumun peşinden taşlar fırlatarak koştuklarında işin ne derece ciddi olduğunu anladım. O gece borçlular ellerinde sopalarla peşimizden geldi, bir ara soluklanmak için duran patronumu yakaladılar ve eşek sudan gelinceye kadar dövdüler. Bense hiç durmadan koştuğum için beni ele geçiremediler. Bu olaydan sonra icra memuruyla çalışmaktan vazgeçerek işi bıraktım.

İhtiyarlığımda gerekli olan parayı nasıl biriktirebileceğimi ve huzur dolu bir hayata nasıl sahip olacağımı düşünürken Tanrı bu konuda benden yardımını esirgemedi. Bazı dostlarımın ve nüfuzlu beylerin sayesinde nihayet devlet kapısında bir iş bularak bugüne kadar çektiğim sıkıntıların semeresini almış oldum.

Ekmeğimi hâlâ bu görevimle kazanıyor ve Tanrı'ya şükran dualarını ediyorum. Yaptığım iş tellallıktı. Bu şehirde satılan şarapları, açıkartırmaları, kayıp eşyaları ve adalet tarafından yargılanıp mahkûm olan suçluların cezalarını düzgün bir Kastilya dili kullanarak ustalıkla duyuruyorum.

Günün birinde Toledo'da bir suçlunun idamı sırasında işimin gereği olarak suçunu halka duyururken boynunda en halis kendirden bir urgan olduğunu görünce ilk efendim kör dilencinin Escalona'dayken bana söylediği söz aklıma geldi ve onun bu sözle ne demek istediğini anladım. Bana çok şey öğretmişti, bu işi de başarıyla yapmamı onun öğrettiklerine borçluyum, bu yüzden ona minnettarım, ayrıca ona oynadığım o kötü oyundan dolayı da şimdi çok pişmanlık duyuyorum.

Her şey öylesine yolunda gidiyordu ki, sahip olduğum tüm fırsatları kolaylıkla değerlendirebiliyordum, neredeyse her iş benim elimden geçiyordu. Öyle ki, şehirde şarap ya da başka bir şey satacak biri varsa mutlaka Tormesli Lázaro'ya başvurmak zorundadır, aksi takdirde kâr sağlayamayacağını iyi bilir.

Bu arada benim yeteneğimden, iyi yaşam şeklimden ve kişiliğimden haberdar olan San Salvador başrahibi (kendisi benim işverenim sayılır çünkü onun şaraplarını duyuruyorum) bana hizmetçilerinden biriyle evlenmemi teklif etti. Böyle nüfuzlu birinin himayesi altında olmanın bana yarar sağlayacağını düşünerek teklifini kabul ettim. Böylece hizmetçisiyle evlendim ve bu zamana kadar da bir pişmanlık duymadım çünkü karım iyi ve hamarat bir kadındı; ayrıca başrahip bize her zaman yardım elini uzatıyor, destek oluyordu. Her yıl bize yüklüce buğday, paskalya zamanlarında et, ekmek, artık giymediği ayakkabılarını veriyordu. Kendi evinin yakınlarında bir ev kiralamamıza yardımcı oldu. Hemen hemen her pazar günü ve bayramlarda onun evinde yemek yiyorduk.

Fakat her zaman, her yerde bulunan dedikoducu insanlar huzur içerisinde yaşamamıza izin vermedi. Ne zaman ki karımı başrahibin evine onun yatağını yapmaya, yemeğini pişirmeye gittiğini gördüler, karım hakkında ileri geri konuşmaya başladılar. Belki bunları söylemele-

rini Tanrı istedi, kim bilir belki de doğruyu söylüyorlardı; zira bu konuda bazı kuşkularım olmadı değil, bazı geceler geç vakitlere kadar kötü yemekler yiyerek onun gelmesini beklediğim zamanlar olmuştu. O zaman aklıma kör dilencinin han kapısında asılı boynuzları işaret ederek benimle ilgili söylediklerini hatırladım. Aslında bu kötü düşünceleri aklıma, evliğimin tadını çıkarmamı istemeyen şeytanın getirdiğini ve karımın bu söylentileri hak edecek bir kadın olmadığını düşünüyorum. Bana daha önce başka iyilikler yapmak için vaatlerde bulunmuş olan başrahip, karımın yanımda olduğu bir gün bana şöyle dedi:

"Tormesli Lázaro, iftiralara itibar edenler hayatta bir yere gelemez. Karının benim evime girip çıkmasında kuşkulanacak bir durum yok; seni temin ederim ki karın benim evime senin ve onun namusunu kirletecek bir şey yapmak amacıyla gelmiyor. İşte bu yüzden insanların söylediklerine kulak asmayıp sadece seni ilgilendirenleri dikkate almalısın, bu senin için daha hayırlı olur." "Senyor," dedim, "ben bir kere nüfuzlu insanların kanatları altında olmaya karar verdim. Bazı arkadaşlarımın bana karımla ilgili bazı şeyler açıkladıkları doğrudur, hatta karımın benimle evlenmeden önce üç kez çocuk düşürdüğünü üç defa kanıtladılar. Yanımızda o varken bu konulara değindiğim için zatıâlinizin affına sığınıyorum."

Derken karım kendisi hakkında öyle yeminler etmeye başladı ki, söylediklerime pişman oldum. Daha sonra ağlamaya ve beni onunla evlendirene lanetler yağdırmaya başladı. Keşke yerin dibine batsaydım da bunları duymasaydım. Ben bir yanında, başrahip diğer yanında, uzun süre onu ağlamaktan vazgeçirmeye çalıştık. Yaşadığım müddetçe bir daha ona bu konuyu açmayacağıma dair yeminler ettim. Ona, başrahibin evine ister gece, ister gündüz olsun, rahatça girip çıkabileceğini, sadaka-

tinden asla şüphe etmeyeceğimi söyledim. Böylece üçümüz arasındaki sorun tatlıya bağlanmış oldu. Bundan sonra hiç kimse bu konuda, bizden tek bir kelime bile duymadı. Eğer bir kimsenin karım hakkında tek bir kelime söylemeye yeltendiğini hissedersem hemen lafını kesiyor ve ona şöyle diyorum:

"Bak, eğer gerçekten benim dostumsan beni üzecek şeyler söyleme; çünkü bana üzüntü veren insanları, karımla aramı bozmaya çalışanları dost olarak kabul edemem. O, benim için dünyadaki her şeyden daha kıymetlidir, onu kendi hayatımdan bile çok seviyorum. Tanrı onu karşıma çıkararak bana layık olmadığım bir lütufta bulundu. Kutsal Kitap'ın üzerine yemin ederim ki o, Toledo sınırları içerisinde yaşayan herhangi bir kadından daha az namuslu değildir. Eğer biri bunun aksini söyleyecek olursa, hem onu hem de kendimi öldürürüm." Bundan sonra insanlar bir daha bu konuyu açmadı ve böylece evimde huzura kavuşmuş oldum.

Bu olay muzaffer imparatorumuzun payitahtını kurmak için Toledo şehrine geldiği yıl oldu, kutlamaları ve büyük şölenlerin yapıldığını duymuş olmalısınız. İşte o sırada zenginliğimin ve talihimin zirvesindeydim. Bütün anlatabileceklerim bundan ibaret. Eğer ileride başıma kayda değer bir şey gelirse onu da size anlatırım.

Tormesli Lazarillo 1554 yılında Burgos'ta, Anvers'te ve Alcalá de Henares'te yazarı belirsiz olarak yayımlandığında edebiyatta bir devrim yarattı. O zamana kadar İspanya'da edebiyat alanında gerek kahramanları, gerekse konuları açısından ülkenin gerçeklerinden uzak, hayal ürünü birtakım çoban ve şövalye romanlarının egemenliği söz konusuydu. Avrupa'nın diğer ülkelerinde artık rağbet edilmeyen bu türleri İspanyol halkı beğeniyle okuyordu. Ama *Tormesli Lazarillo*'da olay dizisi okurların yakından tanıdığı çevrede ve zaman diliminde gelişmekteydi. Dönemin İspanyol toplumunun fertlerinin kusurlu yönlerini gözler önüne sermekteydi. Ana kahramanın alt tabakaya mensup biri olması, olayların birinci ağızdan aktarımı, eleştiri unsuru taşıması ve güncel yaşantıyı sunması gibi özelliklerinden dolayı İspanya'da modern gerçekçi romanın öncüsü olarak kabul edilecekti.

Ertuğrul Önalp
Arzu Aydonat

KLASİKLER

XVI. yüzyıldaki ekonomik kriz sebebiyle İspanya'nın her köşesinde açlık ve sefalet kol gezmekteydi, bu durumun bir ahlaki çöküntüyü de beraberinde getirmesi kaçınılmazdı. İspanyol toplumundaki bu maddi ve manevi çöküntünün ortasında, 1554 senesinde, sonradan pikaresk roman adı verilecek olan yeni bir anlatı türünün ilk örneği olan *Tormesli Lazarillo* ortaya çıktı. Din adamlarının ahlaksızlıklarına bolca yer veren bu eser, engizisyonun hışmına uğramamak için imzasız olarak basıldı.

Sefiller, dilenciler, dolandırıcılar ve kimsesiz çocuklarla dolu bir dünyayı tüm çıplaklığıyla sergileyen *Tormesli Lazarillo*, dönemin İspanyol toplumuna ayna tutan bir klasik.

Kapak resmi: Luis Santamaría Pizarro

can

8,5 TL
KDV DAHİL

ISBN 978-975-07-2638-5

9 789750 726385

canyayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi